

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра «Міжнародні економічні відносини»

«Допущено до захисту»
Зав. кафедрою МЕВ
д.е.н., професор

_____ Іван МИЦЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
на тему
«ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ
В СВІТІ ТА В УКРАЇНІ»

Виконав здобувач вищої освіти
4 курсу, групи МЕВ-21
ОПП «Міжнародні економічні відносини»
спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
_____ Пастушенко Д.В.
« ____ » _____ 2025 р.

Керівник роботи
к.е.н., доцент
_____ Тетяна РЕШИТЬКО
« ____ » _____ 2025 р.

Рецензент _____

Центральноукраїнський національний технічний університет
Факультет економічний
Кафедра Міжнародних економічних відносин
Рівень вищої освіти Бакалавр
Галузь знань 29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Іван МИЦЕНКО
« » 2025 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗА ПЕРШИМ (БАКАЛАВРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Пастушенка Дмитра Вікторовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

«Перспективи розвитку міжнародного туризму в світі та в Україні»

2. Керівник роботи

 Решитько Т.В.к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи до захисту

4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи Метою дослідження є аналіз перспектив розвитку міжнародного туризму в світі та в Україні.

Завдання: розкрити сутність туризму, дати характеристику його видам; розглянути сутність міжнародного туризму, його значення; виявити особливості розвитку міжнародного туризму; визначити головні напрями функціонування і розвитку туризму в Україні; виконати аналіз стану міжнародного туризму в Україні; визначити роль міжнародного туризму у соціально-економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в умовах війни; проаналізувати сучасний стан і динаміку міжнародного туризму в світі; оцінити особливості функціонування та розвитку міжнародного туризму; охарактеризувати як впливають глобальні фактори на розвиток і функціонування міжнародного туризму; окреслити перспективи розвитку міжнародного ринку туризму в світі; визначити перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні після закінчення війни.

5. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	доцент Решитько Т.В.		
Розділ 2	доцент Решитько Т.В.		
Розділ 3	доцент Решитько Т.В.		

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми і об'єкта дослідження, призначення наукового керівника	01.01.2025-09.01.2025	
2	Розробка завдання на кваліфікаційну роботу, складання календарного плану його виконання	10.01.2025-24.01.2025	
3	Опрацювання навчальної та наукової літератури і складання плану роботи	25.01.2025-02.02.2025	
4	Проведення наукових досліджень, обробка фактичного матеріалу	02.02.2025-28.03.2025	
5	Написання тексту 1-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	01.03.2025-25.03.2025	
6	Написання тексту 2-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	26.03.2025-20.04.2025	
7	Написання тексту 3-го розділу роботи та подання його на рецензування керівникові	21.04.2025-20.05.2025	
8	Усунення недоліків, написання остаточного варіанта тексту, оформлення кваліфікаційної роботи	21.05.2025-08.06.2025	
9	Перевірка на плагіат	09.06.2025-14.06.2025	
10	Отримання відгуку наукового керівника	15.06.2025-18.06.2025	
11	Рецензування кваліфікаційної роботи	19.06.2025-24.06.2025	
12	Захист кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії		

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис керівника

_____ (прізвище та ініціали)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2025 року

Підпис здобувача

АНОТАЦІЯ

Пастушенко Д. В. Перспективи розвитку міжнародного туризму в світі та в Україні. – Рукопис.

Кваліфікаційна робота на здобуття вищої освіти ступеня “бакалавр” за освітньо-професійною програмою “Міжнародні економічні відносини” із спеціальності «Міжнародні економічні відносини». – Центральноукраїнський національний технічний університет. Кропивницький. 2025. – 73 с.

В роботі досліджено теоретичні основи туризму, міжнародного туризму, дано характеристику його видам. Визначено головні напрями функціонування і розвитку туризму в Україні. Виявлено особливості розвитку міжнародного туризму. Виконано аналіз стану міжнародного туризму в Україні. Визначено роль міжнародного туризму у соціально-економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в умовах війни. Виконано аналіз сучасного стану і динаміки міжнародного туризму в світі. Дано оцінку особливостям функціонування та розвитку міжнародного туризму. Показано як впливають глобальні фактори на розвиток і функціонування міжнародного туризму. Окреслено перспективи розвитку міжнародного ринку туризму в світі. Визначено перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні після закінчення війни.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична галузь, міжнародний туристичний бізнес; туристична інфраструктура.

ANNOTATION

Pastushenko D. V. Prospects for the development of international tourism in the world and in Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for obtaining a higher education degree of “bachelor” in the educational and professional program “International Economic Relations” with a specialty of “International Economic Relations”. – Central Ukrainian National Technical University. Kropyvnytskyi. 2025. – 73 p.

The paper explores the theoretical foundations of tourism, international tourism, describes its types, and identifies the main directions of tourism functioning and development in Ukraine. The peculiarities of the development of international tourism are identified. The state of international tourism in Ukraine is analyzed. The role of international tourism in the socio-economic development of the country and its impact on the economy of Ukraine in war conditions are determined. The current state and dynamics of international tourism in the world are analyzed. The peculiarities of the functioning and development of international tourism are assessed. It is shown how global factors will affect the development and functioning of international tourism. The prospects for the development of the international tourism market in the world are outlined. The prospects for the development of international tourism in Ukraine after the end of the war are determined.

Key words: international tourism, tourism industry, international tourism business; tourism infrastructure.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ	10
1.1. Сутність туризму, його види	10
1.2. Особливості розвитку міжнародного туризму	18
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ	32
2.1. Оцінка особливостей міжнародного туризму в Україні	32
2.2. Роль міжнародного туризму у соціально-економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в умовах війни	37
2.3. Аналіз динаміки міжнародного туризму в світі	46
Висновки до розділу 2	55
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ	56
3.1. Перспективи розвитку міжнародного ринку туризму в світі	56
3.2. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні після війни	59
Висновки до розділу 3	63
ВИСНОВКИ	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми. На нинішньому етапі, міжнародний туризм став суттєвим фактором зростання світової економіки та динамічною формою зовнішньої торгівлі послугами. Туристична індустрія є важливою частиною сучасного способу людського життя і відіграє велике значення у розвитку національних економік світових країн.

Міжнародний туристичний бізнес стрімко розвивається. Виникають нові різновиди туризму, які наповнюють бюджети на державному та місцевому рівнях, вносять значний вклад у ВВП, допомагають створювати малий і середній бізнес, сприяють утворенню нових робочих місць, покращенню умов для пізнання населенням навколишнього світу, задоволення потреб людини у саморозвитку та самоосвіті. Розвиток міжнародного туризму впливає на соціальне та економічне життя людей в середині країни та за її межами, розвиває взаємозв'язки між різними країнами внаслідок збільшення потоків туристів, впливає на стан їх добробуту, допомагає взаємному культурному та історичному збагаченню.

Багато країн світу сьогодні роблять ставку на розвиток міжнародної туристичної галузі, адже вона посідає лідируючі позиції у світовому господарстві і складає майже 10 % світового валового внутрішнього продукту, 7 % розміру всіх інвестицій і 5 % надходжень від податків. Окрім того, туристична галузь є джерелом прибутків у 38 % держав і входить до п'яти головних джерел прибутку 83 % держав світу.

У зв'язку з глобалізацією світової економічної системи, зміною клімату на планеті, існуючими загрозами в сфері безпеки і економічною нестабільністю, саме існування міжнародного туризму потребує розробки та застосування нових стратегій та інновацій.

Наша держава, яка розміщена в центральній частині Європи, де перетинаються численні транспортні шляхи, наділена сприятливими природними та кліматичними умовами для розвитку туризму, має багато історичних та культурних пам'яток, необхідний ресурсний і людський

потенціал, сьогодні, в значній мірі, відстає за ступенем розвитку і туристичного обслуговування від більшої частини європейських держав. Причинами такої ситуації в Україні є складні політичні, соціально економічні умови в державі, війна на її території, недосконалі механізми регулювання діяльністю туристичної сфери, недостатній рівень стратегічного планування галузі та надходження інвестицій тощо.

Така ситуація із функціонуванням туризму в нашій країні, вимагає прискорення процесів розвитку якісної рекреаційної туристичної вітчизняної індустрії, яка б задовольнила побажання на відпочинок як резидентів України, так й зарубіжних туристів. Зазначимо, що удосконалення міжнародного туризму в нашій країні – це, перш за все, соціально - економічне питання, яке потрібно вирішувати на державному і місцевому рівнях.

Нині є актуальними проблеми створення ефективного менеджменту в туристичній галузі України на державному та регіональному рівнях, забезпечення взаємодії між галузями національної економіки, які пов'язані з наданням якісних послуг подорожуючим. Всі ці фактори зумовлюють актуальність дослідження перспективних напрямів функціонування міжнародного туризму в Україні та у світі.

Мета роботи – проаналізувати перспективи розвитку міжнародного туризму в світі та в Україні.

Задачі дослідження. Відповідно до мети, у роботі потрібно дослідити наступні питання:

- розкрити сутність туризму, дати характеристику його видам;
- розглянути сутність міжнародного туризму, його значення;
- виявити особливості розвитку світового туризму;
- визначити головні напрями функціонування і розвитку туризму в державі;
- проаналізувати стан та динаміку міжнародного туризму в країні;

- визначити роль міжнародного туризму у соціальному і економічному положенні країни та його вплив на економіку України під час війни;
- проаналізувати сучасний стан і динаміку міжнародного туризму в світі;
- оцінити особливості діяльності в сфері міжнародного туризму;
- охарактеризувати як впливають глобальні фактори на розвиток і функціонування міжнародного туризму;
- окреслити перспективні напрями оновлення та розвитку міжнародної туристичної галузі в світі;
- визначити перспективні орієнтири розвитку світового туризму в Україні по закінченню війни.

Об'єкт дослідження. Туристична діяльність у світовому просторі та в Україні.

Предмет дослідження. Міжнародний туризм на світовій арені та в Україні.

Інформаційне забезпечення проведених досліджень. Інформаційною базою для досліджень були українські та зарубіжні законодавчі документи щодо функціонування міжнародного туризму, результати досліджень вітчизняних та іноземних вчених, фахівців стосовно розвитку світової і вітчизняної туристичної індустрії, наукові статті фахових видань, матеріали наукових конференцій, державної служби статистики, мережа Інтернет.

Методи дослідження. В роботі використано такі методи дослідження: логічний, порівняльного аналізу, синтезу, табличний, статистичний.

Теоретична та практична значимість отриманих результатів:

- окреслено головні напрями туристичної діяльності в Україні;
- визначено роль міжнародного туризму в соціальному і економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в умовах війни;
- окреслено перспективні напрями розвитку світового туризму на міжнародному рівні та в Україні по закінченню війни.

Отримані наукові результати мають практичне значення, тому, що їх можуть застосувати урядові органи при розробці заходів з удосконалення та оновлення туристичної індустрії в Україні по закінченню війни.

Структура роботи. Робота має таку структуру: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел.

Перший розділ «Теоретичні основи міжнародного туризму» розкриває питання сутності туризму, названо та дана характеристика його видів, вказано на особливості розвитку міжнародного туризму.

Другий розділ «Аналіз сучасного стану міжнародного туризму» дає оцінку особливостей міжнародного туризму в державі, вказує на роль міжнародного туризму у соціально-економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в час війни, показує аналіз змін у міжнародному туризмі в світі.

Третій розділ «Перспективи розвитку міжнародного туризму» вказує на перспективи розвитку міжнародного туристичного бізнесу в світі та в Україні по закінченню війни.

Обсяг роботи. Робота виконана на 73 сторінках, містить 5 таблиць, 6 рисунків, список використаних джерел, що налічує 55 найменувань та розміщений на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність туризму, його види

Нині туризм є елементом міжнародного експорту послуг сфери міжнародних економічних відносин, що стрімко розвивається. Як галузь «туризм» з'явився, коли люди у великій кількості почали переміщуватися по території для приємного та змістовного проведення вільного від роботи часу [1, с. 52].

Нині про туризм йдеться як про явище суспільне, що тісно переплітається з вільною тимчасовою зміною місця знаходження, ритму і способу життя та контактування з суспільним, культурним, природним середовищем. Туризм є надзвичайно багатостороннім явищем, тому не має єдиного, повного та точного визначення [1, с. 56–57].

Вітчизняні та зарубіжні науковці розглядають явище туризму з різних ракурсів, які часто є не однаковими та мають певні відмінності [1, с. 71]. Наведемо деякі з таких тлумачень вчених, щодо визначення «туризму», зокрема вони впевнені, що туризм є:

- особливою формою переміщення людей за певним маршрутом, щоб відвідати об'єкт, який їх особливо цікавить та отримати задоволення від цих відвідин і повернутися додому;
- формою розвитку і удосконалення людини, яка відбувається завдяки навчальній, виховній, спортивній, оздоровчій функціям;
- формою організації дозвілля та відпочинку;
- як одну з галузей народного господарства, що займається обслуговуванням населення, яке тимчасово не проживає вдома;
- сегментом ринку, де функціонують підприємства таких галузей народного господарства: готельного господарства, харчування, транспорту, торгівлі, культури тощо;
- явищем, що має нестандартні уявлення, щодо відпочинку.

У Манільській декларації із світового туризму, прийнятій у 1980 р., зазначається, що «туризм» є діяльністю, яка суттєво впливає на життя

людства, зокрема на освітню, культурну, соціальну та економічну сфери та на розвиток міжнародних економічних відносин.

У прийнятій в 1989р. Гаазькій декларації зазначається, що туристична галузь увійшла в життя багатьох мільйонів людей, і:

- містить в собі вільний рух людей від домівки, роботи, сферу надання послуг, призначену для отримання задоволення, що з`являється під час цього руху;

- являє собою вид діяльності, надзвичайно важливий для людства, він є важливою формою проведення дозвілля певних осіб та головним засобом спілкування між ними, різного роду культурних, економічних та політичних контактів, які характерні в епоху глобалізації та інтернаціоналізації всього народонаселення планети;

- про неї повинен піклуватись кожний, оскільки туризм є результатом і стратегічним фактором, який нині дає характеристику якості життя населення в країні. Тому державним органам управління необхідно приділяти особливу увагу розвитку туризму, сприяти його розквіту для задоволення головних потреб суспільства.

Міжнародна академія туризму трактує туризм, як узагальнене поняття усіх видів тимчасового проїзду людей з домівки на оздоровлення та щоб задовольнити потреби пізнання навколишнього світу під час дозвілля, або з метою професійної діяльності в ділових справах, не займаючись оплачуваною працею в місці, де вони перебувають тимчасово. Аналогічне твердження сутності туризму спостерігається і в Законі України «Про туризм» [2].

Туризм складається із двох видів: внутрішнього і міжнародного. Нині в науковій літературі більш широко зустрічається трактування поняття «міжнародного туризму», яке застосовують у законодавстві різних держав, сформульоване в 1993 р. Статистичною комісією ООН для визначати цілей туристичної статистики - Концепція класифікації та визначення для туристичної статистики і Всесвітньою туристською організацією. Відповідно

до цих документів, міжнародний туризм представляє собою діяльність людей, що здійснюють подорож і перебувають на території, яка розміщена за межами постійного їх місця мешкання, терміном не більше одного року підряд, для відпочинку, з професійною або іншою метою.

У період до 2003 р., в Законі України «Про туризм» не існувало такого поняття як «міжнародний туризм». Вказувалося, що є внутрішній туризм, «закордонний туризм» та «іноземний туризм». Згідно Закону, сутність іноземного туризму полягала в організації приймання і надання послуг іноземним туристам на території України, а закордонний туризм – передбачав організацію туристичних подорожей за кордони України.

Сьогодні в нашій державі відповідно до законодавства існує внутрішній та міжнародний туризм. Згідно з Міжнародними рекомендаціями із статистики туризму (класифікація ООН) виділяють наступні види туризму: внутрішній, в'їзний, виїзний. Коротко розглянемо сутність кожного з них:

- внутрішній, передбачає туристичну діяльність на території країни особи постійного подорожуючого, під час внутрішньої туристичної подорожі, або подорожі за межі держави;

- в'їзний, полягає у діяльності подорожуючого, який не є резидентом країни подорожі, на її території за час в'їзної туристичної поїздки;

- виїзний, має на увазі діяльність подорожуючого, що постійно перебуває в країні подорожі, за межами цієї держави під час виїзної туристичної подорожі, або туристичної внутрішньої подорожі.

Перелічені види туристичної діяльності можуть складати різні комбінації, створюючи нові його види:

- туризм на території країни, складається із внутрішнього та в'їзного туризму, або виконання діяльності осіб, що проживають і не проживають в даній країні і подорожують на території цієї країни на період внутрішніх і міжнародних туристичних подорожей;

- туризм національний, складається з внутрішнього та виїзного туризму, або діяльність подорожуючих, які постійно мешкають в даній

країні, на її території та поза її межами в рамках виїзних або внутрішніх туристичних подорожей;

– туризм міжнародний, передбачає в'їзний і виїзний туризм, або діяльність подорожуючих, що постійно мешкають в даній країні та за її межами, в рамках внутрішніх чи виїзних подорожей, крім того, діяльність туристів під час подорожі, які не проживають в цій державі, на території вказаної держави під час виїзної подорожі.

Закон України «Про туризм» виділяє наступні види туризму в залежності від того, хто подорожує, яка мета їх поїздки, які об'єкти чи місця відвідуються: сімейний, молодіжний, дитячий; для пенсіонерів та осіб старшого віку; для інвалідів; пізнавальний, культурний; оздоровчий, лікувальний; релігійний; спортивний; зелений (екологічний); сільський; гірський; підводний; мисливський; автомобільний; тощо [2].

Туризм – складається з різноманітних видів діяльності щодо подорожей і відпочинку. Згідно з класифікацією ООН [3] туристичні подорожі класифікують:

За метою подорожі (рис.1.1):

– особиста мета - всі цілі туристичних подорожей, що не відносяться до професійних і ділових:

- щорічна відпустка, проведення дозвілля, потреба у відпочинку - огляд історичних визначних місць, подорож до природних і штучно створених об'єктів, для участі у культурних, або спортивних заходах, заняття непрофесійним спортом (гольф, теніс, серфінг, підводне плавання, альпінізм, орієнтування тощо); пляжний відпочинок, плавальні басейни, ексклюзивні місця відпочинку, круїзи, ігровий бізнес, подорожі до молодіжних літніх таборів, будинків відпочинку, весільні подорожі, відвідування елітних ресторанів, оздоровчих готелів, фітнес-центри тощо. Нині подорожі пов'язані з культурою, мають місце у розвитку світової туристичної галузі та дають непоганий прибуток [4];

Види туризму за метою подорожі згідно класифікації ООН	
Особиста мета	Професійні та ділові цілі
щорічна відпустка, проведення дозвілля, потреба у відпочинку;	діяльність підприємців, інвесторів;
подорож до родичів і друзів;	участь у конгресах, нарадах, конференціях, виставках, ярмарках, пов'язаних з міжнародною торгівлею;
освіта та професійна підготовка;	участь у виставах, концертах, проведенні лекцій, рекламі, торговельних операціях щодо товарів і послуг;
лікувальні та оздоровчі процедури;	праця дипломатів у місцях урядів іноземних держав, в міжнародних організаціях;
паломництво – релігія;	навчання на курсах підготовки за професією;
відвідування магазинів;	виконання наукових, фундаментальних, прикладних досліджень;
транзит;	прогнозування маршрутів туристичних поїздок, складання угод щодо послуг розміщення, транспортування, праці гідів чи інших категорій працівників у сфері туристичного бізнесу;
інші туристичні цілі.	участь у спортивних змаганнях тощо.

Рис. 1.1. Види туризму за метою подорожі згідно класифікації ООН
Джерело: [3].

- подорож до родичів і друзів. Це відвідування друзів, родичів, весілля, похорону чи інших сімейних подій; догляд за хворими, чи людьми похилого віку;

- освіта та професійна підготовка: відвідування оплачуваних курсів короткострокових, або роботодавцями: професійну підготовку без відриву від виробництва, що відноситься до «ділових і професійних цілей», чи

іншими організаціями або особами; виконання навчальних програм, чи отримання практичних навичок на формальних курсах, за допомогою платного навчання, вивчення мови, ділової, професійної або спеціальні курси, відпустки наукового характеру тощо [3].

Освітній туризм – направлений на оволодіння новими теоретичними знаннями і практичними навичками під час подорожі, освоєння цікавих освітніх програм, формує критичне мислення і навички адаптації до зовнішнього середовища. Його учасники швидше генерують нові ідеї, розширюють свій світогляд щодо до різних сфер наукових знань. Крім всього, такий вид туризму має значний економічний ефект, оскільки до вищих навчальних закладів та освітніх центрів, де здобувають знання іноземні студенти, надходять додаткові прибутки, що дає змогу розвивати місцеву інфраструктуру і підвищувати рівень освіти.

- лікувальні та оздоровчі процедури. Сюди відносять, наприклад, отримання послуг клініки, санаторіїв, лікарень для проведення долікування після лікарні та надання послуг медичних і соціальних установ, відпочинок на спа-, морських курортах, відвідування спеціалізованих установ для отримання медичної допомоги, медичних консультацій, косметичної хірургії, стоматології, хвороб серця, репродуктивної медицини тощо.

Головним фактором зростання лікувального туризму є те, що у кожній країні різна вартість лікувальних та оздоровчих послуг для населення. Поїхавши за кордон, пацієнти мають змогу отримати більш якісне лікування та оздоровлення за нижчою ціною. Так, наприклад, в Індії, Таїланді складна операція може коштувати в кілька разів дешевше, ніж у Західній Європі чи у США. Південна Корея славиться новітніми технологіями в у сфері естетичної хірургії, чим приваблює пацієнтів для здійснення операцій з цієї проблеми. Лікарі Сінгапуру та Індії оволоділи високим рівнем навичок хірургії складних операцій на серці та видаленні пухлин за помірними цінами.

Сьогодні медичний туризм на глобальному туристичному ринку має значний потенціал для подальшого розвитку, оскільки дає змогу пацієнтам у

короткий термін отримати високоякісні медичні послуги за помірними цінами. Деякі країни стали популярними у цій сфері завдяки лікувальним природним ресурсам і лагідному клімату, що є необхідною умовою для проходження реабілітації і відновлення здоров'я. Так, в Угорщину туристів приваблює лікування органів руху термальними джерельними водами та грязелікування. В Ізраїлі на пацієнтів очікують оздоровчі заклади на берегах Мертвого моря, де сприятливі умови для лікування захворювань шкіри та органів дихання.

- паломництво - релігія. Це стосується паломництва, відвідування релігійних святинь для поклоніння, молитви тощо. Нині релігійний туризм є важливим для життя багатьох віруючих людей. Подорожі до святих місць, таких як Єрусалим, Ватикан, Афон тощо мають надзвичайно важливе місце в духовному житті багатьох мільйонів віруючих людей. Головна ціль релігійного туризму - духовне збагачення віруючих, набуття духовного спокою і гармонії в житті. Віруючі часто прагнуть знайти відповіді на важливі питання життя, зміцнити віру, звернутися з проханням до Бога;

Релігійний туризм справляє значний вплив на місцеві громади. Він впливає на економічний розвиток регіонів, де розміщені святині. Паломники повинні мати місце для харчування, проживання, транспортні послуги, придбання сувенірів, подарунків тощо. Віруючі люди готові витратити на перелічені потреби значні грошові кошти. Це дає можливість створити робочі місця, розвиває місцеву інфраструктуру;

- відвідування магазинів – придбання споживчих товарів для себе та подарунків для близьких і друзів, окрім товарів для перепродажу чи використання в перспективі у виробничих процесах (з діловою і професійною метою) тощо;

- транзит – тимчасова зупинка в будь-якому місці без конкретної цілі, крім єдиної - продовження подорожі до кінцевого місця призначення;

- інші цілі - праця добровольцем, вивчення перспектив пошуку робочих місць і міграції, виконання різних видів тимчасової неоплачуваної роботи, які не відносяться до інших цілей тощо.

- професійні та ділові цілі - праця самозайнятих і найманих осіб, без відносин оформлення офіційного трудового найму з роботодавцем-резидентом країни, що відвідується; діяльність підприємців, інвесторів; участь у конгресах, нарадах, конференціях, виставках, ярмарках, пов'язаних з міжнародною торгівлею; виставах, концертах, проведенні лекцій, рекламі, торговельних операціях щодо товарів і послуг, за дорученням виробників-нерезидентів країни чи місця, яке відвідується. Окрім того, це праця дипломатів у місцях урядів іноземних держав, в міжнародних організаціях, військовослужбовців, крім випадків довготермінового відрядження у країні, яку відвідують; у місцях неурядових установ; при виконанні наукових, фундаментальних, прикладних досліджень; при прогнозуванні маршрутів туристичних поїздок, складанні угод щодо послуг розміщення, транспортування, праці гіда чи інших категорій працівників у сфері туристичного бізнесу; участь у спортивних змаганнях; навчання на курсах підготовки за професією; праця в приватних авіаційних компаніях, приватному морському транспорті тощо [5].

2. За видами «туристського продукту» - гастрономічні туристичні, подорожі, екологічний туризм, пляжний туризм, аграрний туризм, оздоровчий туризм, гірськолижний туризм тощо.

Екологічний туризм здійснюється на природі, у подорожуючих є змога любоватися її красою. Оскільки екотуризм – проходить на лоні природи, він дозволяє її зберегти за допомогою знань.

3. За тривалістю подорожі чи відвідин - тривалість подорожі з ночівлею, визначається кількістю ночей. Країни в індивідуальному порядку визначають в конкретних умовах час перебування в подорожі, виділяючи довготривале (чотири чи більше ночей) і короткострокове перебування (до чотирьох ночей).

4. За віковою ознакою:

- діти, що здійснюють поїздку з батьками (віком менше 15 років);
- молоді люди (від 15 до 24 років);
- економічно активна, подорожуюча молодь (від 25 до 44 років, буває з дітьми);
- економічно активні, подорожуючі особи *середнього віку* (від 45 до 64 років);
- подорожуючі особи літнього віку (від 65 р., пенсіонери).

5. За видом транспорту - головний вид транспорту, яким користується подорожуючий під час подорожі.

При міжнародних поїздках головний вид транспорту визначається в залежності від відстані, яку подолали чи виду транспорту, що застосовувався для подолання кордонів країни чи країн, що відвідуються. Розрізняють 3 види транспорту:

- повітряний - рейси у чітко визначений час за розкладом, рейси за домовленістю без розкладу польотів, приватні літаки тощо;
- водний - пасажирські судна, пороми, яхти, круїзні судна тощо;
- сухопутний – залізничні потяги, громадський, міський та міжміський автотранспорт; оренда автотранспорту з водієм та без водія; інші різновиди сухопутного транспорту: мотоцикли, велосипеди, самокати, коні тощо.

Туризм є складним і різностороннім явищем, що суттєво впливає на економічний стан, суспільство та природне середовище. Сьогодні поняття сутності туризму науковцями розглядається з різних точок зору. Це дає змогу виявити і зрозуміти як добрі його сторони так і негаразди. Сталий туризм є головним напрямком для збереження позитивних тенденцій його функціонування і зменшення негативних наслідків.

1.2. Особливості розвитку міжнародного туризму

Стрімке зростання туристичної галузі спричиняє зростання чисельності мігрантів, що в ній працюють, між ними виникають проблеми пов'язані з

міжкультурними зв'язками, складніші, ніж у минулому, а різноманітність культур є нині суттєвим конфліктом у світі.

Тому, міжнародній інфраструктурі туристичної галузі (авіакомпанії, готелі, ресторани) необхідно приділяти велику увагу задоволенню різноманітних очікувань та побажань клієнтів з різними культурами.

Туристичну індустрію визначають як таку, що направлена на особистість, що є трудомісткою [6].

Нині, ситуація на світовому ринку праці, показує приплив мігрантів з держав, що розвиваються, до держав з розвинутою економікою, що спричиняє нерівномірне розміщення працівників і в туристичній галузі, що зумовлює пул робітників з різними культурами.

Дослідження свідчать, що туристична індустрія є непоганим шляхом економічного зростання економіки, збільшення кількості робочих місць та зменшення безробіття в країні, отримання заробітку в іноземній валюті, зростання внутрішніх грошових надходжень, покращення інфраструктури. Так, навіть мало розвинені країни, наприклад, Непал і М'янма, мають вигоду від туризму, а особи, що мають незначні доходи можуть працювати на опосередкованій і прямій роботі, зв'язаній з туристичною галуззю.

Розрізняють три види доходу (прибутку) від туристичної індустрії: прямий, непрямий та індукований. Прямий дохід – це дохід, що надходить безпосередньо від туристів, непрямий - від постачання місцевих харчових продуктів, товарів та послуг для подорожуючих, а індукований дохід – отримують від повторного користування доходами від туризму в регіональній економіці.

Особливу увагу при вивченні процесів проходження і практик функціонування міжнародного туризму, слід звернути увагу на практики щодо сталого туризму. При сталому міжнародному розвитку туристичної індустрії, в основі оцінки стану прихильності подорожуючих лежить економічний розвиток, світові глобальні виклики та їх вплив на економіку країн, зниження торгівельних бар'єрів, залучення інвестицій в туристичну

галузь, розширення та удосконалення сфери транспорту та покращення міжнародної торгівлі.

Функції міжнародного туризму зображено на рисунку 1.2.

Головні функції міжнародної туристичної діяльності						
Економічна	Соціальна	Культурна	Рекреаційна	Екологічна	Пізнавальна	Виховна

Рис. 1.2. Функції міжнародного туризму

Для визначення мотивів подорожуючих туристів, Всесвітньою туристичною організацією проведено опитування в розвинених країнах: США, Канаді, Франції, Великобританії щодо їх вподобань. Результати опитування свідчать, що більшість респондентів перевагу надають відпочинку на дикій природі [6].

Значна частина опитаних надає перевагу спостереженням за поведінкою птахів, гарним краєвидам, корінних мешканців. На думку Холла [6] сталий туризм є головною сферою залучення туристів у перспективі до участі у заходах щодо збереження довкілля.

Сталий туризм складається з трьох головних частин: екологічної, соціально-культурної та економічної перспективи. Сталий туризм незначною мірою впливає на природні ресурси, зокрема, у заповідних зонах. Він захищає соціальну інфраструктуру, культурні звички в місцях його проведення. Перспективне планування, дослідження, моніторинг, відслідковування ситуації, розробка програм інформування клієнтів, дають змогу державним установам, громадам, туроператорам та окремим особам долучатися до туристичного процесу. Практики і процеси сталого туризму сприяють підвищенню економічного добробуту суспільства, забезпечують стабільні і справедливі доходи для громади [7].

Міжнародний туризм – галузь, що стрімко розвивається, до неї входить населення з різними культурами та звичаями. Тому від їх здатності до комунікації з подорожуючими з інших країн, знання і розуміння їх культурних особливостей і цінностей багато в чому залежить успішність діяльності туристичної індустрії. Важливим при цьому є впровадження

принципів сталого розвитку, ефективного менеджменту і культурної чутливості.

Сталий туризм значну увагу приділяє раціональному використанню природних ресурсів, збереженню та примноженню культурної спадщини, наданню допомоги місцевим громадам. Для цього застосовуються заходи з економії води, енергії, екологічної утилізації сміття, збереження історичних пам'яток, народних традицій, ремесл, запрошення місцевих мешканців до праці в туристичній індустрії, рівномірного і справедливого розподілу прибутків від туризму.

Державні органи, місцеві громади та туристичні агенції приймають активну участь у запровадженні в життя принципів сталого туризму. Чутливість до культури зарубіжних країн є одним з головних факторів успіху в туристичній галузі. Це проявляється у розумінні та повазі до культурних цінностей подорожуючих, знанні їх мови, традицій, звичаїв, релігії. Потрібно створювати атмосферу поваги, дружби, гостинності, комфорту для всіх туристів. Культурну чутливість створюють організовуючи навчання персоналу, інформаційні акції та за допомогою культурного обміну.

Ефективне управління суб`єктами господарювання туристичної галузі повинно передбачати застосування інноваційного підходу до перспективного планування діяльності, професійного менеджменту, контролю, моніторингу тощо. Потрібно чітко визначити мету, завдання, обрати стратегію розвитку фірми, підібрати кваліфікований персонал, готовий приступити до роботи та може приймати правильні управлінські рішення, організувати роботу, вносити при необхідності зміни, послідовно і постійно вдосконалювати туристичний продукт і послуги, згідно з існуючими реаліями.

Стратегічну роль у ефективному управлінні туристичною організацією відіграють сучасні технології управління, оцінка та аналіз туристичного ринку, взаємовідносини з партнерами. Міжнародний туризм, заснований на принципах культурної чутливості, сталого розвитку і ефективного менеджменту, може спричинити потужне економічне зростання, покращення

взаємовідносин між людьми з різних країн планети, забезпечити збереження культурної спадщини.

Виконанню цієї мети сприяють міжкультурні тренінги для працівників туристичної галузі. Висококваліфікований персонал, знання і практичні навички, які він отримує під час тренінгів, дають змогу легше пристосуватися до потреб і очікувань зарубіжних туристів. Ці факти покращують обслуговування гостей, задовольняють їх побажання, викликають лояльність до цього бренду.

Розуміння культури подорожуючих зарубіжних туристів, допомагає персоналу у спілкуванні з клієнтами, запобігає виникненню конфліктів. В туристичних закладах виникає особлива атмосфера, яка робить відпочинок приємнішим і вражаючим. Крім того, проведення керівництвом міжкультурних тренінгів, показує їх турботу про підлеглих, підвищує професійний рівень та мотивує відповідальніше ставитися до виконання своїх обов'язків персонал.

В країнах, що розвиваються, розповсюджені антиконкурентні заходи із сторони лідируючих гравців на туристичному ринку. Це призводить до занепаду невеликих за розмірами туристичних фірм, знижує ефективність надання туристичних послуг і темпи розвитку туристичної галузі країни.

Динамічний розвиток міжнародного туризму збільшує навантаження на природні ландшафти. Для зменшення негативних наслідків від впливу туристичної індустрії на природне середовище, необхідно при будівництві нових готельних комплексів та інших об'єктів туризму, застосовувати елементи екологічно чистих заходів, бережливо використовувати ресурси, дотримуватись принципів сталого розвитку, берегти оточуюче середовище, розвивати екотуризм.

Нині, не поодинокі випадки, коли туристи обирають види відпочинку, які поєднують відпочинок з пізнанням природного середовища й екологічних систем. Тому, ці види туризму дедалі стають все популярнішими. Міжкультурні тренінги для персоналу, чиста екологія, розвиток сталого

туризму - головні важелі, які дозволяють туристичному бізнесу ефективно працювати і створювати умови для розвитку міжнародного туризму.

Нині міжнародний туризм являє собою не лише популярний відпочинок, але й сферу міжнародної економіки, що стрімко розвивається. Протягом останніх трьох десятиріч кількість подорожуючих на планеті зросла практично в 4 рази, а прибутки від туристичної галузі – в понад 25 разів. Туристична галузь має високі прибутки і відноситься до трьох найпотужніших за розмірами експорту галузей. Туризм задовольняє потреби і інтереси населення на всіх етапах економічного розвитку суспільства. Прибутки від туристичної індустрії складають майже 30% державних бюджетів економічно розвинених країн світу і майже 80% – невеликих за розмірами держав, що не мають інших суттєвих джерел доходів.

Туристична індустрія створює місця для роботи, сприяє розвитку дорожнього транспорту, транспортних засобів, будівництва готелів, національної культури окремих територій та цілих країн, збереженню народних ремесел тощо. Туристична індустрія є базою економіки більшості держав, що розвиваються та розвинених країн. В основі світового туристичного ринку лежать оплачувані відпустки робітників.

Нині в туристичній галузі підвищується значення ділових подорожей та подорожей пенсіонерів. За інформацією ВТО, кількість туристичних прибуттів у 2019 році становила 1,481 млрд. осіб, а світові прибутки від туризму – понад 1,6 трлн. дол. (1,323 млрд. Євро) [8-10]. В 2019 р. зросли витрати подорожуючого на одну поїздку, вони склали 1248 дол. США. Кількість валюти, що надходить в державу від туризму перевищила надходження від експорту устаткування для телекомунікацій, нафтопродуктів, автомобілебудування та інших видів надання послуг. В основі вагомій частки внутрішнього добробуту високорозвинених країн Західної Європи Австрії Швейцарії, Франції лежать доходи від туризму.

Важливу роль у економічному відродженні країн Європи після війни виконали надходження від експорту в'їзного туризму. Активний туризм є

важливим джерелом ліквідації дефіциту торгового балансу країни. Часто надходження від туризму характеризують як «невидимий експорт». Характерною рисою даної галузі є той факт, що з країни не вивозяться туристичні послуги чи товари, виготовлені на експорт; споживач послуг чи товарів самостійно їде відстань, де може отримати те, що йому потрібно.

Туристичний бізнес не тільки експортує, а й імпортує товари та послуги. Значна частка прибутку від експорту туристичних послуг поступає від туристів, що їдуть з-за кордону та від реалізації квитків подорожуючим на внутрішній транспорт й інші послуги країни перебування.

Звіти Барометра міжнародного туризму ЮНВТО свідчать, що прибутки світової туристичної індустрії від зроблених подорожуючими затрат на харчування, розміщення, шопінг, розваги та купівлю інших споживчих товарів і надання послуг сягли в 2018 р. близько 1200 млрд. дол. США, тобто зросли приблизно на 5%, порівняно з попереднім періодом, за рахунок інфляції та змін у валютному курсі [8-10].

Дослідження свідчать, що при ранжуванні регіонів за розмірами надходження доходів спостерігається така послідовність: у Європі осідає 42% всіх доходів, отриманих від міжнародного туристичного бізнесу, у Азіатсько-Тихоокеанському регіоні – 31 %, у Американському регіоні – 20 %, на Близькому Сході – 4 %, у Африці – 3 %. Ці дані підтверджуються показниками: суттєве зростання на 35 млрд. дол. США за туристичні послуги у 2018 р. відбулося в Європі, прибутки підвищилися, склавши 490 млрд. дол. США; у Азіатсько - Тихоокеанському регіоні доходи зросли на 30 млрд. дол. США та склали 370 млрд. дол. США; в Сполучених Штатах Америки прибутки збільшилися на 16 млрд. дол. США і становили 229 млрд. дол. США; на Близькому Сході доходи від туризму сягнули 47 млрд. дол. США; у Африці прибутки від туризму склали 34 млрд. дол. США [8-10].

Позитивна статистика зростання доходів отриманих від туристичного бізнесу вказаних регіонів, пояснюється вдалим підходом до менеджменту в туристичній галузі перелічених регіонів, науковим та аналітичним

дослідженням, праці економістів та бізнес-еліти. Наприклад, на розквіт туризму в Азії впливають етнографічні ресурси. У США в туристичну галузь вкладаються значні фінанси, відповідно до спеціальних державних програм. Ця галузь у США вважається другою за значенням галуззю, що створює багато робочих місць для населення після медицини та третім за важливістю сектором національної економіки за надходженням іноземної валюти за аграрним сектором та хімічною промисловістю.

Про важливість розвитку міжнародного в'їзного туризму свідчить і той факт, що він не тільки сприяє надходженню валютних коштів в економіку держави, а й стабілізує ситуацію на регіональних ринках праці, зменшуючи безробіття та покращує взаємовідносини між країнами, які беруть участь у туристичному процесі. Тому в Україні, головними документами нормативного характеру, що регулюють функціонування туристично-рекреаційної діяльності нашої держави, визнано даний напрям є пріоритетним. В'їзний туризм в певній мірі здійснює вплив на загальну ситуацію в цій сфері. Практика показує, що ефективним туристичний бізнес можна вважати тоді, коли розміри в'їзного туризму будуть у три рази більші розмірів виїзного [11,12].

В цій ситуації з'являється потреба посилити зусилля на розвиток інкамінгу. Інкамінг (від англійського incoming) – туроперейтинг у галузі міжнародного в'їзного туризму, або діяльність, що створює пакети туристичних послуг суб'єктами господарювання, які діють на території країни, що приймає туристів з: харчування, розміщення, організації дозвілля, транспортування тощо та надання цих послуг іноземним споживачам [13].

Серед особливостей інкамінгу як виду туризму, можна виділити:

- направлення на іноземних туристів, що спричиняє складності із просуванням на міжнародний ринок національного туристичного продукту, встановленням ціни на товари та послуги, їх реалізацією, маркетинговими дослідженнями;

- потреба у послугах тільки національних постачальників, якість яких не суперечить з міжнародними стандартами;
- дотримання нормативно-правової законодавчої бази щодо діяльності;
- потреба в узгодженні багатьох наднаціональних законодавчих актів та міждержавних договорів для укріплення туристичних відносин України з зарубіжними країнами [14].

Міжнародний туризм дає змогу диверсифікувати національну економіку, утворюючи нові обслуговуючі галузі. Розвиток міжнародного туризму в різних країнах розвивається не однозначно, це зв'язано перш за все з різним ступенем соціально економічного розвитку держав і територій. Туристичні подорожі не є вкрай необхідним товаром, їх можуть здійснити люди тільки за певного рівня доходу та за певного рівня багатства країни.

Найкраще функціонує і розвивається міжнародний туризм державах Західної Європи. Його частка у цьому регіоні складає більше 70% туристичного ринку світу та біля 60% надходжень іноземної валюти. За інформацією ВТО, на планеті є п'ятнадцять країн, що надають туристичні послуги, в яких валютні надходження від туристичної галузі більші за доходи отримані від експорту, часто у кілька разів. Це, як правило, невеликі за розміром острівні держави в тропіках і субтропіках: Сейшельські острови, Барбадос тощо. Найбільш приваблюють іноземних туристів: Бонайре та Кюрасао, Острови Аруба, Сінгапур, Швейцарія, Ісландія, Нова Зеландія, Ірландія, Дубаї, Кіпр. У сорока п'яти державах надходження валютних коштів від туристичної галузі становлять більше 1/4 частини розмірів експорту (переважно країни, що розвиваються). У 38 % країн світу туризм є основним джерелом прибутку, а у 83 % держав туристична галузь є однією з п'яти головних джерел прибутку [14-15].

За підрахунками експертів, близько 65 % всіх міжнародних туристичних подорожей здійснюється населенням європейських країн, 20 % – туристами з Америки і 15 % - подорожуючими з інших регіонів планети[16].

Найбільше на розвиток і функціонування виїзного туризму в високорозвинених країнах впливають економічні, соціальні чинники, особливо підвищення рівня життя та доходів громадян (в т. ч. тих, хто любить подорожувати).

Суб'єктивними факторами впливу на розвиток туризму є діяльність органів влади, які регулюють правила в'їзду/виїзду і знаходження на території країни іноземців. Функціонування міжнародного туризму в країні, що в основному приймає туристів, обумовлюється прагненням покращити приплив іноземної валюти і знизити рівень безробіття в країні, створивши нові робочі місця. Певні країни, розвиваючи міжнародний туризм, пробують покращити стан платіжного балансу.

Важливим напрямом визначення стану туристичної галузі країни, є дослідження як вона впливає на її національну економіку. Для отримання інформації, її оцінки та аналізу стосовно дослідження фактичного впливу туристичної індустрії на макроекономічні показники міжнародними організаціями складено методологічні вказівки щодо розробки Сателітного рахунку туризму, який є концептуальною рамкою розуміння сутності туризму з погляду перспектив макроекономіки [17].

В цьому документі надається опис туризму в різних його проявах і формах (в'їзний, внутрішній, виїзний). Він показує, як встановлюються взаємовідносини між попитом, подорожуючими і пропозицією товарів і послуг в національній економіці та в галузях туризму. За допомогою Сателітного рахунку можна визначити реальний внесок туристичної галузі до економіки країни і розробити дієві механізми, створені на зв'язках в середині нього, платіжного балансу та Системи національних рахунків.

Туристична галузь грає важливу роль у створенні ВВП держави, покращенні зайнятості населення, надходженні грошових коштів до бюджету, в тому числі, іноземної валюти, підвищенні рівня життя населення, покращенні його соціального захисту, забезпечує діяльність суміжних

галузей: будівництва, транспорту, зв'язку, аграрної та харчової промисловості.

Зважаючи на ці фактори, туризм в Україні набув ще більшого розвитку. Туристична галузь напряму впливає на вирішення соціальних питань життя людей (покращення здоров'я, пізнавальний розвиток) і опосередковано - через підвищення рівня економічного зростання країни, зокрема: підвищення ВВП, рівня доходів людей, створення місць для праці, зменшення безробіття в країні тощо. Підвищення рівня життя населення є основою для покращення його добробуту, здоров'я і продовження тривалості життя. Всі ці фактори дають поштовх для зростання темпів розвитку економіки держави і туристичної галузі [18].

Про прибутки, отримані від туристичної галузі у ТОП-10 країнах світу у 2018-2019 рр. свідчить таблиця 1.1.

Таблиця 1.1.

Прибутки від туристичної галузі ТОП-10 країн світу у 2018-2019 рр.

Порядковий номер країни у рейтингу	Назва країни	Грошові надходження від туристичної галузі, млрд. дол. США	
		2018 рік	2019 рік
1.	США	214	214
2.	Іспанія	74	80
3.	Франція	67	64
4.	Таїланд	63	61
5.	Великобританія	52	53
6.	Італія	49	50
7.	Японія	41	46
8.	Австралія	45	45
9.	Німеччина	43	42
10.	Китай	40	-
Для порівняння	Україна	1,46	1,62

Джерело: [8, 9]

У діяльності світової туристичної індустрії вирізняють країни- і країни, що приймають туристів. Постачальниками туристів є: США, Англія, Німеччина, Данія, Бельгія тощо. Країни, що приймають туристів: Франція,

США, Іспанія, Італія тощо. За даними ВТО, нині міжнародні туристичні подорожі та прибутки, отримані від них збільшилися по всьому світу. Так, наприклад, у Азіатсько Тихоокеанському регіоні, разом з Китаєм, популярності набули подорожі до Малайзії, Гонконгу, Сінгапуру, Індонезії, Таїланду, Республіки Кореї, Тайваню. Вони приваблюють іноземних туристів екзотичними краєвидами, недорогим шопінгом і добре налагодженою індустрією проведення дозвілля [19].

Суттєві зміни у ХХ ст. здійснено у структурі міжнародного туристичного бізнесу у Африці. Як свідчить статистика, наприкінці 1980 років кількість прибуття туристів на африканський континент з європейських країн була більшою за кількість подорожей всередині регіону, а на початку 1990-х років в Африці почав переважати міжконтинентальний обмін [20].

Сьогодні на міжнародному ринку туристичних послуг тримають міцні позиції: Туніс, Єгипет, Марокко - завдяки розвитку пляжного та пізнавального туризму, Кенія, Зімбабве - завдяки сафарі, спостереженням за життям диких тварин на природі, Південно-Африканська Республіка – через пляжний та освітній туризм. Багато країн Африки: Танзанія, Кенія, Намібія, Уганда, Ботсвана, ПАР) побудували великі національні парки для розвитку і функціонування екологічного туризму [5].

Проте, існують певні перешкоди для збільшення міжнародних туристичних подорожей до африканського континенту, серед них: слабо розвинена туристична інфраструктура, низький рівень обслуговування подорожуючих, злочинність, політична нестійкість. Фахівці ВТО вважають, що у кризових регіонах, туризм сприяє соціальному розвитку та економічному зростанню суспільства, допомагає вирішити питання зайнятості і зменшити бідність [12].

Ми виявили, що існує тісний зв'язок між особливостями функціонування туристичної галузі та станом економічного розвитку країни. Якщо економіка країни має піднесення, збільшується і потік туристів, якщо

економіка країни на спаді, то чисельність туристів також зменшується.

Підсумовуючи вище викладене, ми дійшли висновків:

- міжнародний туризм можна розрізняти за різними ознаками, характерними для туристичних подорожей, оскільки він є категорією туризму, яка передбачає і закордонні поїздки;

- міжнародні туристичні подорожі класифікують для оцінки і аналізу статистичних даних з міжнародного туризму, моніторингу змін щодо попиту на різні туристичні послуги і визначення розміру затрат на туристичну поїздку;

- різноманітність туристичних подорожей пояснюється використанням маркетингових досліджень та технологій у роботі суб'єктів туристичного бізнесу та реклами нових і вже створених туристичних продуктів;

- на створення різних видів міжнародного туризму впливають багато факторів: глобалізаційні виклики; вільний доступ до туристичних ринків різних країн світу; інтернаціональний характер діяльності суб'єктів туристичного підприємництва; застосування ІТ-технологій, мережі Інтернет у житті багатьох людей;

- підготовка нових пропозицій щодо туристичних подорожей за допомогою комбінування різних видів міжнародного туризму, допомагає підвищити чисельність бажаючих подорожувати та заохочує туристів до здійснення таких подорожей.

Висновки до розділу 1

Міжнародний туризм має важливе значення у системі світової економіки завдяки його стрімкому розвитку і щорічно його роль у світовій економіці зростає. Туризм являє собою багатоплановий феномен, що має соціально-економічне значення і реалізує сприяє економічному зростанню.

Міжнародний туризм – це не тільки економічна категорія, а й важливий напрям міжнародної спільної праці людей, сутність якого розкривається у знанні, розумінні й повазі до національної зарубіжної культури, традицій та звичаїв народів світу, що дозволяє краще ознайомитись з історією та

досягненнями держави в різних галузях. Оскільки міжнародний туризм є явищем багатоплановим і різноманітним, то класифікація його проводиться за багатьма ознаками. Але головною прийнято класифікацію туризму за метою туристичної поїздки, до неї входить: лікувально-оздоровчий, культурно-пізнавальний, релігійний, пригодницький, діловий туризм спортивний та інші види туризму. В кожному виді туризму є особливості, що характерні лише для нього і враховується при розробці туристичного продукту.

Особливості функціонування і розвитку міжнародного туризму значною мірою залежать від багатьох факторів, що впливають на нього прямо чи опосередковано. Цей вплив виявляється в тому, що вони змінюють діяльність галузі міжнародного туризму і планують її розвиток на перспективу. До таких факторів належать: науково-технічний прогрес, ступінь індустріалізації, рівень доходів та освіти населення, рівень безробіття, наявність часу на дозвілля, політичний стан в країні, екологічна ситуація тощо.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

2.1. Оцінка особливостей міжнародного туризму в Україні

Туризм є важливою складовою світової глобальної економіки. Всесвітня туристична організація (ЮНВТО) вирізняє шість регіонів світу найбільш привабливих для туризму: Америка, Африка, Азійсько-Тихоокеанський регіон, Близький Схід, Південна Азія, Європа.

Міжнародний туризм виділяється високою мірою концентрації на відносно малих за площею географічних зонах.

За інформацією ЮНВТО, у 2019 р. відбулося 1,5 млрд міжнародних туристичних подорожей, на 4 % (на 54 млн. осіб) більше показників 2018 р. Першість у світовому міжнародному туризмі тримають за кількістю прибуттів: Франція (90,2 млн осіб), Іспанія (83,8 млн. осіб), США (78,7 млн. осіб), Китай (67,5 млн. осіб), Італія (64,6 млн. осіб), Туреччина (52,5 млн. осіб), Мексика (44,9 млн. осіб), Таїланд (39,7 млн. осіб), Німеччина (39,4 млн. осіб), Великобританія (36,9 млн. осіб) [21-23].

Україна є європейською державою. А Європа лідирує за чисельністю міжнародних подорожей. Так у 2019 р. в Європі побувало 743 млн. осіб туристів з-за кордону, що складає 51 % світового туристичного ринку [23].

Сьогодні туристичний бізнес стрімко розвивається у багатьох регіонах нашої планети під впливом НТП і глобалізаційних процесів. Безпечне функціонування авіації, тісні міжкультурні зв'язки між країнами сприяють збільшенню потоків міжнародних туристів. Україна в цьому процесі - не виключення.

Ще у 2016 р. Україна увійшла до списку 30 найбільш привабливих для зарубіжних туристів країн, посівши 27 місце. А у 2017 р., за інформацією Світового банку, наша держава за цим показником піднялася до 25 місця. Така ж позиція була і в 2018 р. До настання пандемії COVID-19, туризм в нашій країні був у стані підйому після значного спаду, пов'язаного з військовими подіями на Донбасі в 2014 році[22-23].

За методологією «Insurly» (веб-сайт щодо страхування поїздок) у 2020 р. Україна входила в ТОП-100 країн, що найбільш безпечні для туризму в плані: стихійних лих, якості лікувальних закладів, скоєння злочинів, терористичних актів. В цьому рейтингу Україна посіла 83 місце, набравши 56,2 балів із 100 [25].

«Insurly» дав оцінку якості лікувальних закладів в нашій державі - 64 бали, щодо можливості стихійних лих – 85 балів, транспортним ризикам - 60 балів, вірогідності терористичних актів –24 бали.

Туристична галузь в Україні є важливою високодохідною в національній економіці та має велике значення для її соціального і економічного розвитку. Ознайомившись з туристичним ринком України, ми виявили певні особливі риси його розвитку. Серед них:

- постійне нарощування пропозиції стосовно послуг, на фоні зростаючого попиту;

- поява нових професійних і освітніх програм та практик міжнародного туризму, підвищило рівень кваліфікації спеціалістів у туристичній галузі;

- виникла вірогідність перспективи стосовно виникнення і розвитку різних видів туризму. Україна стає все більш цікавою для подорожуючих зарубіжних туристів [23].

Гарні міста, стародавня архітектура, мальовнича сільська місцевість, чудові ландшафти і українська гостинність – створює образ місця, прекрасного для відпочинку, незважаючи на проблеми. Експерти стверджують, що Україна може щорічно приймати близько 10 млн подорожуючих туристів [22, с. 52].

Головними факторами, на які звертають увагу подорожуючі, перед вибором країни для поїздки є: економічна і політична стабільність, вартість товарів і послуг, стан сервісу, туристично-рекреаційний стан, транспортне сполучення, реклама, природно-кліматичні умови, культура та релігія в країні.

Крім перелічених факторів, Україна має добре географічне і геополітичне розміщення, унікальні кліматичні і природні ресурси, багату культурну та історичну спадщину. Головними серед них є можливість покращити здоров'я, мальовничі краєвиди, спорт та проведення дозвілля [26].

Для зарубіжних туристів цікавим в Україні є гастрономічний туризм, відвідування визначних місць, сфера розваг, унікальність кожного регіону, який відвідують подорожуючі.

Туристична галузь України має обнадійливі перспективи для розвитку таких туристичних продуктів: діловий туризм, тури вихідного дня, гастрономічний туризм, сільський туризм, центри оздоровлення і медичні заклади тощо. Проте, без ефективного менеджменту в галузі та об'єктивної статистики конкурентоздатність її на міжнародному ринку залишається невисокою.

В Україні непогано налагоджена транспортна інфраструктура, має високий науковий і технічний потенціал, висококваліфікований персонал. Географічне розміщення України у Східній Європі є перевагою для функціонування в'їзного туризму. Наша держава простягається на південний захід Східноєвропейської рівнини, має рівнинний рельєф, займає частку Карпатських гір і Криму. Територія України до окупації займала – 603,7 тис. кв. км., чисельність населення країни (без окупованого Криму) складає більше 41млн. осіб. В Україні розміщується центр Європи (географічний) – у с. Діловому, Рахівський район, Закарпатська область.

Надзвичайно важливим для розвитку вітчизняного туризму є кліматичні умови: помірно-континентальний клімат, відносно незначна вологість повітря в літній період, не холодна зима. Це дає змогу приймати подорожуючих протягом року.

Особливою окрасою країни є її природно-заповідні землі. На початок 2020 р. природно-заповідний фонд держави складався з 8512 територій і об'єктів площею 4,418 млн га [27].

До складу фонду входять: парки-пам'ятки садово-паркової архітектури, національні природні парки, різні ботанічні сади, біосферні заповідники, природні заповідники тощо. Найвідомішими є Карпатський біосферний заповідник, Карпатський національний природний парк, Шацький національний парк, заповідник Асканія-Нова, Синевірський національний парк. Гори займають 5% території держави, на заході - Карпати на півдні - Кримські гори.

Найбільш цікавими для туристів є пам'ятки Карпат в таких місцях: Буковель, Великий Березний, Драгобрат, Вижницький район, Ворохта, Верховина, Виноградів, Солотвино, Воловець, Ворохта, Свалява. Унікальні лікувальні властивості мають Солотвинські соляні шахти, завдяки природному мікроклімату в них.

Азовського і Чорного морів, в мирний час, є одними із головних туристичних маршрутів в літній період, піщані пляжі придатні для сімейного оздоровлення з дітьми. Розміщені на узбережжі Азовського моря грязьові та сольові озера, гарячі джерела і лимани сприяють поєднанню відпочинку й оздоровлення.

Узбережжя Чорного моря має галькові та піщані пляжі. В Одеській, Миколаївській і Херсонській областях розміщено багато санаторіїв і грязелікарень, де є можливість оздоровитися і відпочити. Та найбільшою популярністю серед подорожуючих користується місто-курорт Одеса.

Для проходження лікування та оздоровлення в Україні суттєві запаси грязей для лікування різноманітних генетичних типів. Користуються популярністю грязелікування в Бердянську, Куяльнику, Саках, Слов'янську, Кирилівці, Миргороді тощо.

Територія України багата на родовища лікувальних мінеральних вод різного бальнеологічного спрямування. Відомі на весь світ лікувальні води Львівської, Закарпатської, Полтавської, Тернопільської, Вінницької та багатьох інших областей.

Значний інтерес у туристів викликають історичні та культурні пам'ятки України. Ці цінності збільшують конкурентоспроможність держави на міжнародному туристичному ринку. Це численні пам'ятки історії, культури, мистецтва, археології, архітектури.

Унікальними є знайомство іноземних туристів з історичними пам'ятками Київської Русі, історією козацтва на Україні; історією гайдамацького руху, національно-визвольного руху, архітектури різноманітних стилів, палацами і парковими зонами, пам'ятками мистецтва тощо. За переліченими напрямками в нашій державі налічується 200 тисяч таких пам'яток, 378 музеїв та 7 історико-культурних заповідників.

Найбільше історичних і архітектурних пам'яток нашої держави у м. Львові (2500 пам'яток) і Львівській обл.

На другому місці, за кількістю архітектурних пам'яток знаходиться столиця України м. Київ (більше 1500 пам'яток). Насамперед це будівлі періоду Київської Русі: Софійський собор, Золоті ворота, Києво-Печерська лавра, Видубицький монастир тощо.

На третьому місці - м. Кам'янець-Подільський – місто-заповідник, в якому налічується більше 150 пам'яток архітектури. Особливу цікавими для туристів є Стара фортеця костели, церкви та інші споруди [28].

Найбільшу цінність представляють пам'ятки часів Київської Русі 11-12 сторіччя. В Україні знаходиться 80% пам'яток цього періоду, багато з них перебувають на обліку в ЮНЕСКО. Це знамениті Києво-Печерська лавра, Софійський собор, Церква Спаса на Берестові, Резиденція митрополитів Далмації та Буковини Ансамбль центру Львова (історичного).

Проведені нами дослідження показують, що практично кожен регіон України представляє пізнавальний та тематичний інтерес з погляду розвитку туристичної галузі [29, с. 84]. Це дає змогу розширити перелік туристичних послуг, створити креативні маршрути для екскурсій за регіонами країни, створити умови для залучення до нашої держави більшої чисельності подорожуючих туристів, підвищуючи доходи туристичної галузі.

Важливим, також для розвитку туристичної індустрії в нашій державі є забезпечення територій добрим транспортним сполученням, розвиненою готельною інфраструктурою та високим рівнем надання сервісних послуг. В Нині цим вимогам в Україні в певній мірі відповідають Причорноморський і Закарпатський регіони. Тому вони мають більшу перспективу для в'їзних туристичних подорожей в нашій державі.

Щодо іноземних туристів, які частіше подорожують до України є мешканці прикордонних держав – Молдови, Польщі, Угорщини, Румунії.

Відвідують також Україну туристи з дальнього зарубіжжя - США, Ізраїлю, Туреччини, Канади, Великої Британії, Китаю. З країн ЄС найбільше подорожей до України здійснюють громадяни Італії, Німеччини, Франції, Литви [20].

Отже, в'їзний туризм є важливим видом міжнародного туризму для нашої держави, оскільки сприяє збільшенню надходження валютних коштів до державного бюджету, зростанню зайнятості і створенню нових робочих місць.

2.2. Роль міжнародного туризму у соціально-економічному розвитку країни та його вплив на економіку України в умовах війни

Туризм є не лише одним із важливих факторів розвитку туристичної галузі, а й зростання економіки країни. Підготовка вступу України до Європейського Союзу, має важливе значення при реформуванні туристичної індустрії, впливає на її діяльність, дає змогу змінити структуру управління галузі, перейти на нові стандарти.

Проте, не поодинокі випадки, коли, не враховуючи, що Україна має інтегруватися до ЄС, має місце відсутність сучасного реформування туристичної галузі, інертна поведінка щодо подолання існуючих бар'єрів та перешкод, виникають складності у здійсненні бізнесу [30, с. 113-114].

Сьогодні міжнародний туризм в нашій державі може стати повноцінною важливою складовою соціально-економічного розвитку в

межах країни та за кордоном. Однак, нинішній стан туристичної галузі України, не викликає оптимізму. Немає сумнівів, що Україні необхідно запроваджувати високо інноваційну концепцію економічного розвитку, а практика доводить те, що інноваційні перетворення, які нині запроваджено, дають змогу підвищити індекс економічного зростання та допоможуть вирішити соціальні, екологічні проблеми й підвищать ступінь загальної конкурентоспроможності економічного зростання України [31, с. 51].

Розвиток туристичної галузі підвищує стан національної економіки нашої держави, коли він функціонує у різних напрямках, тобто не перетворює її економіку в економіку надання послуг. Це означає, що продуктивність туристичної галузі, з погляду економіки, буде зростати, коли туризм буде розвиватися разом з іншими галузями економіки [32, с. 93].

Міжнародний туристичний бізнес є постійним стимулятором економічного зростання країн, які приймають мільйони подорожуючих на більш високому рівні.

Виконаємо аналіз впливу розвитку туризму на економіку нашої країни. Як ми зазначали вище, туристична галузь є важливою і такою, що стрімко розвивається галузеві держави та щорічно вона стає все більш знаковою для країни, але, на жаль, її частка в національній економіці України становить, відповідно до статистичних даних, біля 2–3 % ВВП (табл. 2.1), що набагато

Таблиця 2.1

Темпи зростання ВВП та частка туристичної галузі у 2014- 2020 рр. в Україні

Показник	Рік						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Номинальний ВВП, млрд грн	1567	1979	2383	2983	3559	3975	4195
Зростання номінального ВВП, %	108	126	120	125	119	112	113
Реальний ВВП, %	93	91	102	102	103	103	103
Частка	1,5	1,4	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4

туристичної галузі у ВВП, %							
-----------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Джерело: [20].

нижче середнього міжнародного показника (10 % від ВВП). Це не дуже гарний показник, з врахуванням надзвичайно високого потенціалу розвитку туристичної індустрії на території нашої держави. Як свідчать факти, в Україні туризму не надається особлива увага під час формування національної економічної політики [33].

Проте, за інформацією міжнародних організацій, зокрема, Всесвітньої туристичної організації ООН, ЮНВТО та розрахунків внутрішніх експертів країни, частка від туристичної галузі складає майже 9 % ВВП України. Цей факт вказує на важливість для вітчизняної економіки міжнародного туризму, ніж було раніше. Туристична галузь в нашій країні залежить переважно від внутрішнього туризму та від внутрішніх передумов виїзного туризму. А частка виїзного туризму в країну іноземців, складає більше третини економіки національного туристичного бізнесу.

Застосування потенціалу туристичної галузі та системи сучасного дієвого менеджменту дадуть змогу Україні покращити систему управління і впорядкувати стан платіжного балансу країни. Вкладення інвестицій у покращення туристичної галузі дозволить підвищити стан зайнятості в державі. Як свідчать статистичні дані, чисельність новостворених робочих місць в туризмі, в порівнянні з іншими галузями економіки, зростає у 1,5 рази швидше [34, с. 55].

Міжнародний туристичний бізнес суттєво впливає на ВВП України, проте цей вплив ще недостатньо вивчений та досліджений. Але його можна оцінити за допомогою обчислення обсягів грошових надходжень від туризму в реальному обсязі ВВП (табл. 2.2) [29].

Туристична галузь має важливе соціальне значення для суспільства, і має дві різні цілі. Одна – спрямована на розвиток і покращення стану туризму, зменшення безробіття серед населення, оскільки туристична

індустрія підвищує рівень життя свого персоналу. Інша – туристична галузь задовольняє потреби окремих людей і всього суспільства (новий досвід, нові емоції, зміна місця проживання, пізнавальне, духовне, культурне збагачення, різнопланове дозвілля тощо) [34, с. 55].

Таблиця 2.2

Ринок міжнародного туризму в Україні в 2014- 2020 рр.

Показник	Рік						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Надходження до економіки України від міжнародного туризму, млрд дол США.	6,76	4,29	4,68	5,76	6,77	9,55	5,32
Чисельність зарубіжних туристів, які в`їзджали в Україну, тис осіб.	17,1	15,2	35,1	39,7	75,9	86,9	11,9
Чисельність туристів України, які виїзджали за кордон, млн осіб.	16,9	13,4	16,5	17,6	32,6	45,2	16,4

Джерело: сформовано на основі [29; 35].

Як змінився обсяг потоків міжнародних туристів до України та з неї за даними ВТО ООН і Держприкордонслужби показано на рис. 2.1.

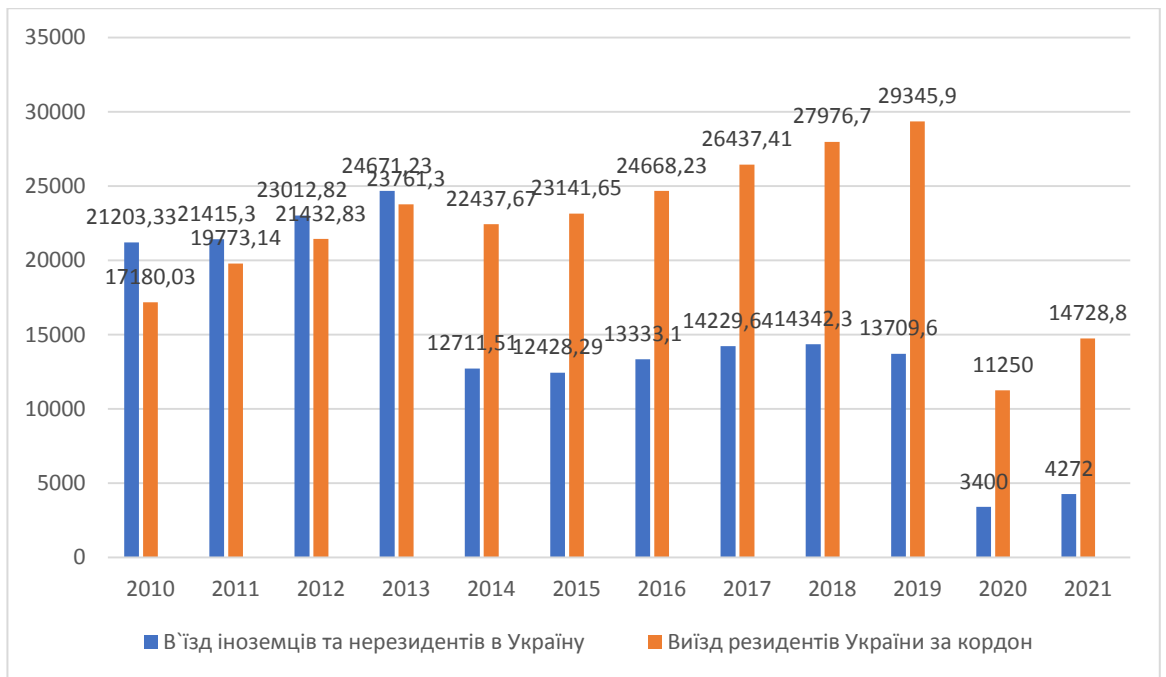

Рис.2.1. Інформація про вїзд та виїзд туристів в Україні у 2010-2021 рр.

Про чисельність іноземних туристів, що відвідали Україну у 2021 році свідчить рисунок 2.2.

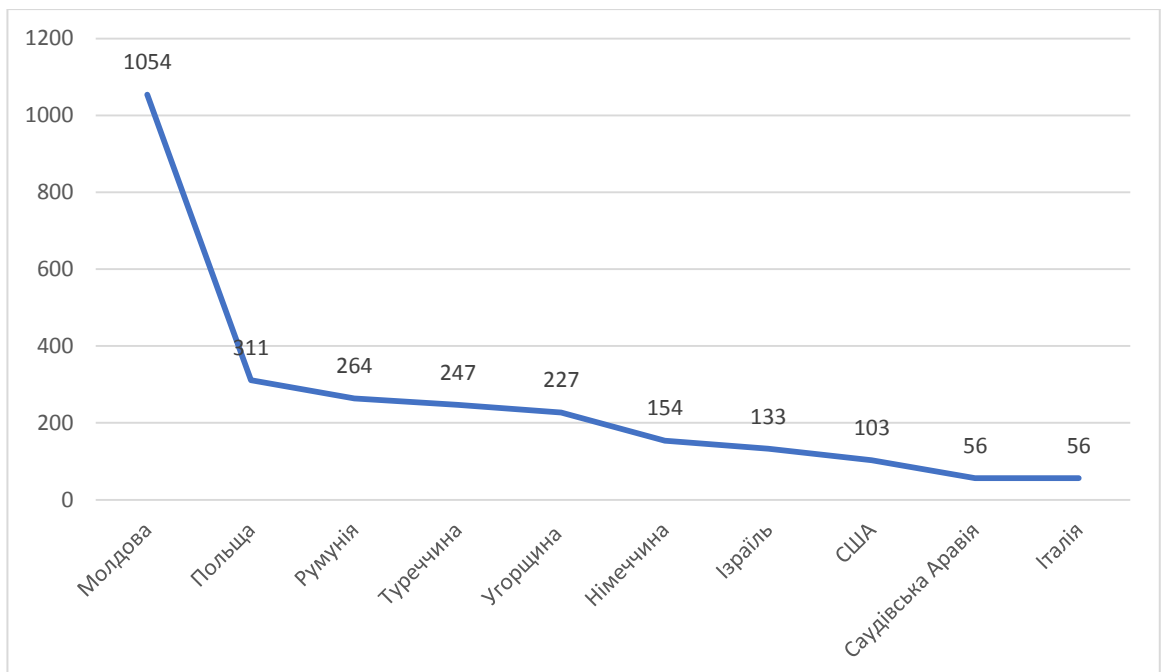

Рис. 2.2. Чисельність іноземних туристів, що відвідали Україну у 2021 році

Джерело: [36].

Таким чином, ефективне функціонування і розвиток туризму, підвищує економічний потенціал країни, покращує міжнародні соціально-економічні зв'язки і добробут населення. Є очевидним, що потенціал туристичної галузі України дуже високий – про це свідчить великий спектр різноманітних туристичних ресурсів.

Агресивна війна росії проти України, наклала негативний відбиток на розвиток міжнародного туризму і соціально-економічний стан нашої держави. Це проявляється у таких чинниках:

- через воєнні дії в певних регіонах нашої держави та ймовірність ракетних обстрілів на всій території країни, існує реальна небезпека для зарубіжних туристів;

- заборона польотів цивільного авіатранспорту над Україною, точкові руйнування інфраструктурних об'єктів, негативно впливають на стан культурного, історичного, туристичного, природно-заповідного, лікувального, пам'яткового, рекреаційного потенціалу України. В інформаційних матеріалах порталу Globetrender [37] за 28 квітня 2024 р. йдеться, що, має місце негативний вплив воєнних дій росії проти України на соціально-економічний стан нашої держави, а й на розвиток вітчизняної туристичної індустрії і країн Європи також.

Зокрема, мається на увазі:

- втрата вітчизняними подорожуючими туристичних дестинацій європейських країн через воєнний стан в нашій державі, незначна кількість виїжджаючих туристів, несприятливий соціальний та економічний стан;

- відміна з / в Україну польотів авіатранспорту, не дає змоги напряму подорожувати багатим резидентам України і, обмежує можливості для комфортного проведення дозвілля громадянам європейських країн в Україні в туристичній інфраструктурі преміум-класу;

- проблеми у формуванні цін на польоти літаками, внаслідок встановлених санкцій стосовно авіа компаній росії, підвищення вартості авіаційного палива на 20-30%, що, згідно з інформацією IATA – International

Air Transport Association – спричинило зростання цін на авіа квитки майже на 80 %.

Отже, якщо подорожуюча людина, що мешкає в Європі, захоче приїхати в умовно спокійний туристичний регіон України літаком - до Польщі і залізницею - з Польщі до України – у неї можуть виникнути фінансові проблеми і прийдеться відмінити поїздку. Разом з тим, темпи зростання міжнародного туристичного бізнесу – зокрема, в країнах Європейського Союзу –знизилися через підвищення цін на енергоресурси, паливно-мастильні матеріали і продовольство. Як зазначено у дослідженні, викладеному на порталі Globetrender, відбулося зниження курсу валюти, зокрема, євро, менше значення долара США на світовому валютному ринку в перший раз після 2002р.

Перелічені економічні та соціальні дані негативно впливають на здатність населення до туристичних подорожей до України в даний період, що, зменшує розвиток взаємовідносин між українською і закордонною туристичною індустрією [37].

Ще одна незручність для іноземних туристів - планування поїздок до України під час війни. На думку А. Зарубіної, елементи воєнного стану, такі як комендантська година, планування туристичних маршрутів згідно з наявністю поблизу укриття для захисту, заборона екскурсій на певні інфраструктурні чи військові об'єкти, рекреаційні та природні зони, не сприяють підвищенню зацікавленості іноземних туристів до українського туризму як до дестинації [38].

Зазначимо, що практика ритуального та історичного туризму на місцях бойових дій та перемог ЗСУ є прерогативою повоєнного відновлення туристичних подорожей в Україні.

Практичний досвід Хорватії у відновленні зацікавленості іноземних туристів до подорожей показує, що успішна реклама туризму може спричинити відновлення інтересу подорожуючих до певних дестинацій в

національному туризмі. Такий досвід може бути корисним для України при у повоєнному відновленні міжнародного туристичного бізнесу.

UNWTO (United Nations World Tourism Organization) проаналізувала наслідки впливу російської військової агресії на туристичну галузь України та у країн Європи, [5], вказавши на двосторонність «мандрівного» питання «Україна - ЄС та інші розвинені країни світу». Бар'єрами у розвитку міжнародного туризму під час війни в Україні UNWTO визнала зниження зростання економіки, на фоні зростання інфляції. А збільшення інфляції не добре впливає на соціальне та економічне життя в Україні як результат – зменшення надходжень іноземної валюти до державного бюджету через зниження попиту зарубіжних туристів.

Падіння зацікавленості споживачів - ще один елемент стагнації міжнародного туризму, полягає в проблемних поїздках до України під час воєнного стану з туристичною ціллю та нівелюванні туристичних потоків з європейських країн через світову нестабільність в економіці, енергетичну, в певній мірі, економічну та продовольчу кризу, як наслідок війни в Україні.

Наступним недобрим явищем в туристичній галузі, що зв'язане з російською агресією в Україні, як стверджує UNWTO, погано впливає на туристичні класичні дестинації (доступність перегляду об'єктів) і додаткові дестинації (пляжний відпочинок) іноземних туристів із світових та європейських країн.

Зважаючи на те, що Україна має сто сімдесят тисяч історичних і культурних пам'яток і шість об'єктів культурної спадщини ЮНЕСКО, дана проблема має не тільки український, а й світовий туристичний характер. Ця ситуація призводить до втрат у соціально- економічному житті нашої держави [5].

UNWTO наголошує на суттєвих соціальних та економічних проблемах в Україні, що виникли через повномасштабну війну, зменшення українського виїзного туризму, в т. ч., до найближчих сусідських держав, поєднання виїздів з еміграцією вітчизняного населення за кордон. За інформацією ООН,

за період війни, більше 8 млн. осіб змушені були залишити свої оселі, перетнувши кордон України [5]. Як результат, постраждали туристичні поїздки, подорожі, зв'язані з сектором праці – туристичні організації, працівники готельно-ресторанного бізнесу, які намагалися влаштуватися на подібну роботу в країнах - членах ЄС.

Зменшення числа відвідин України туристами, пов'язане також із зменшенням попиту зарубіжних туристів — серед «гостей» країни в стані війни приїжджають, головним чином, дипломати, працівники консульств, посольств, військові кореспонденти та журналісти.

Зменшення активності поїздок зарубіжних туристів до України, пояснюється ще й зниженням попиту на авіаційні перельоти у найближчих до нашої держави європейських країнах.

За інформацією Eurocontrol, за 24 лютого 2022 року, зацікавленість у польотах авіацією знизилася, порівняно з 2019 р.: у Молдові - на 69 %, у Словенії - на 42 %, у Латвії - на 38% [39].

У всіх країнах- членах ЄС спостерігається тенденція стосовно уповільнення функціонування туризму. Відносно затребуваними напрямками зарубіжного туризму є на сьогодні маршрути «США – ЄС» і «Азія – ЄС»[73].

Інформацію щодо негативних наслідків війни в країні, яка сповільнила розвиток міжнародної туристичної галузі і загострила соціально-економічні суперечки в Україні, надано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Негативні наслідки впливу війни в Україні на міжнародний туристичний бізнес в Україні та в ЄС

Наслідки впливу на міжнародний бізнес (Україна - ЄС)	Соціальне, економічне, туристичне співробітництво (Україна - ЄС)
Туристична невизначеність країн Європейського Союзу (UNWTO)	Зменшення обсягів в'їзного туризму (ЄС - Україна); низький рівень виїзного туризму (Україна - ЄС); процеси еміграції (робітники туристичної галузі (Україна - ЄС).
Відношення до України як до небезпечного партнера в туризмі.	Сповільнення розвитку міжнародного туризму (ЄС), як наслідок – зниження надходжень

	коштів до державного і місцевих бюджетів в Україні на фоні збільшення економічних військових втрат.
Існування ймовірності знищення чи пошкодження культурних та історичних пам'яток національної культурної спадщини України.	Зниження інтересу до України як до надійного, безпечного об'єкта для подорожі туристами з ЄС (економічне значення для України).
Зростання цін на енергетичні ресурси та зниження курсу євро.	Погіршення туристичних відносин між Україною та ЄС (економічне значення).

Джерело: [5].

Як зазначає UNWTO, міжнародний туристичний бізнес втратив до кінця 2023 року майже 14 млрд. доларів США. Вказано, що із зниженням функціонування туристичної галузі можуть зіткнутися і ринки Азії та США [5].

Після закінчення війни, Україна повинна зайнятися повоєнною відбудовою країни, заходи із здійснення якої будуть розроблені Кабінетом Міністрів України. Маркетингова стратегія туристичної галузі України має бути направлена на сприйняття нашої держави як безпечного регіону для подорожей та відпочинку [40].

2.3. Аналіз динаміки міжнародного туризму в світі

Питання міжнародної туристичної індустрії сьогодні як ніколи актуальне. Після перебоїв у мобільності, пов'язаних з пандемією COVID-19, світове співтовариство усвідомило, що подорожі для людей є дуже важливими – для економічного розвитку країни, для самореалізації особистості, для праці і спілкування. Туристична галузь зросла з 1950 р. від 25 млн. міжнародних подорожей, до 1,4 млрд. подорожей у 2019 р. До пандемії, у світовій туристичній індустрії працювала фактично кожна десята людина. Туристичні поїздки розширювали міжнародне підприємництво, сприяли культурному обміну між країнами [41].

Відразу після Другої світової війни (1941-1945 рр.) і до 2019 р., міжнародний туризм розвивався відносно спокійно.

Розглянемо хронологію розвитку міжнародного туризму за роками (табл. 2.4).

У 2008-2009 рр. у міжнародній туристичній галузі відбувалося падіння інтересу до подорожей, внаслідок світової фінансової кризи і рецесії. Проте, у 2010 р. зафіксовано певне піднесення у туристичній сфері. Протягом року відбулося прибуттів 0,97 млрд осіб (збільшення на 6,6 %), доходи від галузі склали 0,99 трлн. дол США.

Першою відновилася після рецесії Азія. На цьому континенті у 2010 р. було зафіксовано 0,2 млрд. прибуттів туристів. Близько половини прибуттів подорожуючих були мешканцями європейських країн (майже 0,49 млрд. осіб), оскільки відновлення туристичної галузі в Європі відбувалося не так швидко через наслідки складної економічної ситуації і недотримання графіків польотів повітряного транспорту, через

Таблиця 2.4

Розвиток міжнародного туризму за роками

Рік	Чисельність туристів у світі, млрд. осіб	Чисельність туристів в Європі, млрд. осіб	Надходження від туризму в світі, трлн. дол. США	Надходження від туризму в Європі, трлн. дол. США
2010	0,97	0,49	0,99	0,43
2011	1,02	0,53	1,11	0,49
2012	1,06	0,55	1,14	0,49
2013	1,11	0,57	1,23	0,52
2014	1,15	0,58	1,28	0,54
2015	1,20	0,61	1,22	0,48
2016	1,25	0,62	1,25	0,48
2017	1,34	0,68	1,35	0,53
2018	1,42	0,72	1,46	0,58
2019	1,46	0,74	1,49	0,59
2020	0,41	0,24	0,56	0,25
2021	0,46	0,30	0,64	0,33

2022	0,98	0,61	1,14	0,56
2023	1,31	0,71	1,54	0,66
2024	1,45	0,75	1,60	

Джерело: [5, 41].

виверження вулкана в Ісландії.

2011 рік був характерним тим, що чисельність іноземних туристів, що прибули на відпочинок збільшилася, склала 1,02 млрд, що принесло зростання доходів від міжнародної туристичної галузі, їх сума досягла 1,11 трлн доларів. Більшість прибуттів склали туристи з Європи (понад половину) 0,53 млрд осіб, і дещо менше половини прибутків - 0,49 трлн. дол. США. Найбільше туристів прибуло з країн Центральної і Східної Європи та Південного Середземномор'я. До Азії та в регіон Тихого океану прибуло понад 0,2 млрд. осіб міжнародних туристів, зокрема, в Америку – 0,16 млрд. осіб, на Близький Схід – майже 55 млн. осіб, в Африку – біля 50 млн. осіб.

У 2012 р. чисельність міжнародних туристичних прибуттів зросла до 1,06 млрд, доходи галузі зросли до 1,14 трлн доларів.

У 2013 році зафіксовано 1,11 млрд прибуттів міжнародних туристів, прибутки склали 1,23 трлн дол. США.

У 2014 році чисельність подорожуючих міжнародних туристів склала 1,15 млрд. осіб, а доходи від туризму – 1,28 трлн дол. США. Збільшилась кількість подорожей туристів до європейських країн до 0,58 млрд. прибуттів. Проте найбільше збільшення прибуттів подорожуючих було помічено в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та в Америці, коли ж в Європі, в Африці, на Близькому Сході відновлення туристичної галузі було повільнішим.

У 2015 році, за даними ООН, встановлено рекорд - 1,2 млрд прибуттів міжнародних туристів та 1,22 трлн дол. США доходів. У Європі зафіксовано 0,61 млрд прибуттів, в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, Америці, чисельність туристів збільшилася на 5%, на Близькому Сході – на 3%. Кількість туристичних подорожей до Африки зменшилася.

У 2016 році чисельність подорожуючих туристів збільшилася до 1,25 млрд. осіб (отримані доходи - 1,25 трлн дол. США). У Європі відбулося 615 млн. прибуттів

(більша частина - 50,8 %), в Азії – 309 млн осіб, в Америці – 200 млн осіб, в Африці – 58 млн, на Близькому Сході – 54 млн. осіб. До п'яти країн, які найбільше відвідували туристи належать: США, Франція, Іспанія, Італія, Китай.

У 2017 році чисельність туристичних прибуттів збільшилася до 1,34 млрд, відбулося надходження доходів на суму 1,35 трлн дол. США.

У 2018 році – прибуття туристів склали 1,42 млрд. осіб, надходження від туристичного бізнесу склали 1,46 трлн дол. США.

У 2019 році чисельність прибуттів туристів зросла до 1,46 млрд осіб, отримано 1,49 трлн. дол. США доходів від туристичної галузі.

Проте, з початком COVID-19 практично зупинилися міжнародні поїздки. До пандемії коронавірусу, у туризмі (враховуючи прямий, індукований і опосередкований вплив) було 1 з 4 ново створених робочих місць у світі, що складало 10,3 % від всієї кількості робочих місць (333 млн. робочих місць) і 10,3 % ВВП світу (у США надходження склали - 9,6 трлн. дол. США). Разом з тим, грошові затрати зарубіжних туристів у 2019 р. склали 1,8 трлн. дол. США (або 6,8 % обсягу державного експорту).

У 2020 році, у зв'язку пандемією коронавірусу міжнародна туристична галузь зазнала значного спаду та збитків, найбільших за всю історію моніторингу ситуації: кількість прибуттів впала до 0,41 млрд. осіб. Перший удар від пандемії зазнав Азіатсько-Тихоокеанський регіон, де кількість прибуттів знизилась на 84 %, через суворі обмеження на подорожі. В Африці та на Близькому Сході відбувся спад туристичної діяльності на 75 %. Європейських країнах чисельність прибуттів зменшилася на 70 %, а в Америці на 69 % [5, 20, 42].

У 2020 р. відбулося падіння доходів від туристичної індустрії на 50,4 %, збиток становив біля 4,9 трлн дол. США, а у 2021 р. надходження від туризму у ВВП збільшилися на 1 трлн дол. США - зросли на 21,7 % [42].

У 2019 р. на туризм у ВВП світу припадало 10,3 %, у 2020 р. - відбулося зменшення до 5,3 %, внаслідок обмежень на поїздки та втрачено біля 62 млн. робочих місця (зниження на 18,6 % проти 2019 р.), а у світовій туристичній галузі чисельність працюючих склала 271 млн. осіб.

У 2021 році відбулося деяке зменшення обмежень на подорожі, проте чисельність подорожуючих міжнародних туристів була набагато меншою, ніж до пандемії, і склала – 0,46 млрд прибуттів. В Америці та Європі спостерігалися найбільші показники, у порівнянні з 2020 роком (збільшення на 17 % та на 19 % відповідно), на африканському континенті чисельність прибуттів підвищилася на 12 %, на Близькому сході – зменшилася на 24 %, а Азіатсько-Тихоокеанський регіон переживав спад у діяльності туристичної галузі [42].

У 2021 р. спостерігалось збільшення частки доходів від туризму у ВВП світу до 6,1 %, і створено 18,2 млн. нових робочих місця, що на 6,7 % більше, витрати туристів, проти 2020 р. підвищилися на 31,4 %.

У 2022 році чисельність міжнародних туристичних прибуттів збільшилася до майже 0,98 млрд осіб, а надходження від туристичного бізнесу склали 1,14 трлн дол. США.

Після швидкого відновлення охочих подорожувати міжнародних туристів у 2022 р., їх кількість в Європі й на Близькому Сході почала зростати [43]. У 2022 р. обсяги прибуття у міжнародному туризмі склали 917 млн. осіб, або на 37 % нижче 2019 р. У 2024 р. чисельність прибулих туристів становила 1450 осіб, майже наздогнала рівень 2019 року (1465,8 осіб).

2023 рік був непоганим для міжнародної туристичної індустрії – відбулося 1,31 млрд прибуттів, отримано від галузі - 1,54 трлн дол. США доходів. Регіон Близького Сходу подолав кризу і наздогнав показники до пандемії коронавірусу.

У 2024 році відбулося відновлення міжнародного туризму після кризи, пов'язаної з пандемією коронавірусу: чисельність прибуттів збільшилася до 1,45 млрд осіб, а доходів від туризму – до 1,6 трлн дол. США.

Найбільше подорожуючих спостерігалось в Європі 0,75 млрд прибуттів. Францію відвідали 100 млн подорожуючих туристів. У Азіатсько-Тихоокеанський регіон прибуло 316 млн осіб туристів, до Америки - 213 млн. осіб, на Близький Схід - 95 млн осіб, до Африки - 74 млн. осіб.

Туристична галузь найбільше постраждала від пандемії COVID-19. Адже у великій кількості країн були закриті готельні заклади, запроваджені обмеження подорожей за кордон тощо. За інформацією ООН, у 2020-2022 рр. фінансові збитки у туристичній галузі склали більше двох трильйонів доларів США.

Майже повністю туристична індустрія до рівня 2019 року змогла відновитися тільки у 2024 році. За межі своїх держав у 2024 році виїхало 1,4 млрд осіб, що склало 99 % чисельності подорожуючих у 2019 році.

Експерти прогнозують, що у 2025 році очікується зростання чисельності міжнародних подорожуючих туристів на 3-5 %. Проте, передбачається, що туристи обиратимуть оптимальне співвідношення ціни і якості поїздок та обиратимуть місце для відпочинку ближче до дому через нестабільний економічний стан [42].

Інформацію про відвідування зарубіжних туристів дано на рис. 2.3.

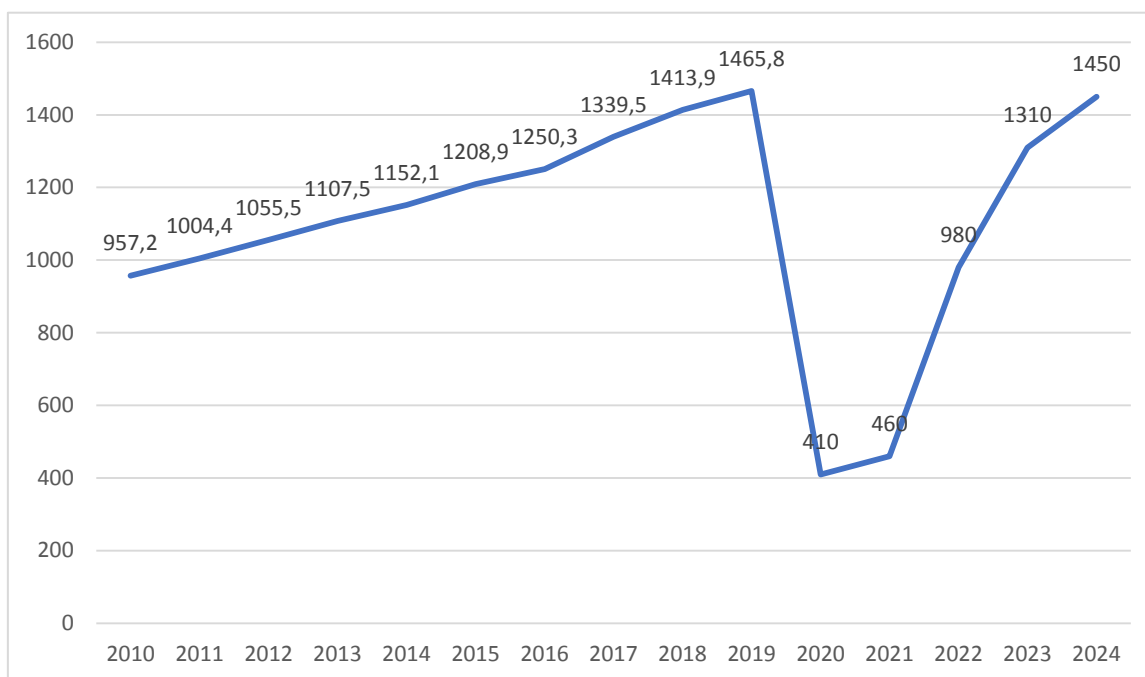

Рис. 2.3. Відвідування зарубіжними туристами, млн осіб

Зміну відсотку чисельності подорожуючих туристів у світі, порівнянно з попереднім терміном, показано на рисунку 2.4.

Стосовно частки прибуттів у 2022 р. в регіони, на першому місці - перебувають європейські країни – з показником 64 % (585 млн. осіб), на 24,1% нижче 2019 р.; на другій позиції – країни американського регіону – 16

% (142 млн. осіб), або на 35,1 % нижче; на третьому місці – країни азіатсько-тихоокеанського регіону – 9 % (84 млн. осіб) - зниження на 76,6 %; на червортій сходинці – країни близько-східного регіону – 7 % (60 млн. осіб), зниження на 17,4 %; на п`ятому місці – країни африканського регіону – з показником 5 % (45 млн. осіб), або на 34,6 % нижче, ніж у 2019 році [45].

За інформацією UNWTO, у 2022 р. більше 900 млн. осіб у світі здійснювали подорожі, що у два рази більше за 2021 р., проте цей показник складає 63 % рівня, що був до пандемії [5].

У головних туристичних регіонах відбувалося підвищення чисельності подорожуючих туристів. Найбільше зростання спостерігалось на Близькому Сході, де обсяг доходів від туристичної галузі зріс майже до 83 % обсягів доходів до пандемії. В Європі обсяг доходів склав біля 80 % періоду до пандемії, як свідчить статистика, у 2022 р. її відвідало 585 млн. осіб порівнянно з попереднім терміном.

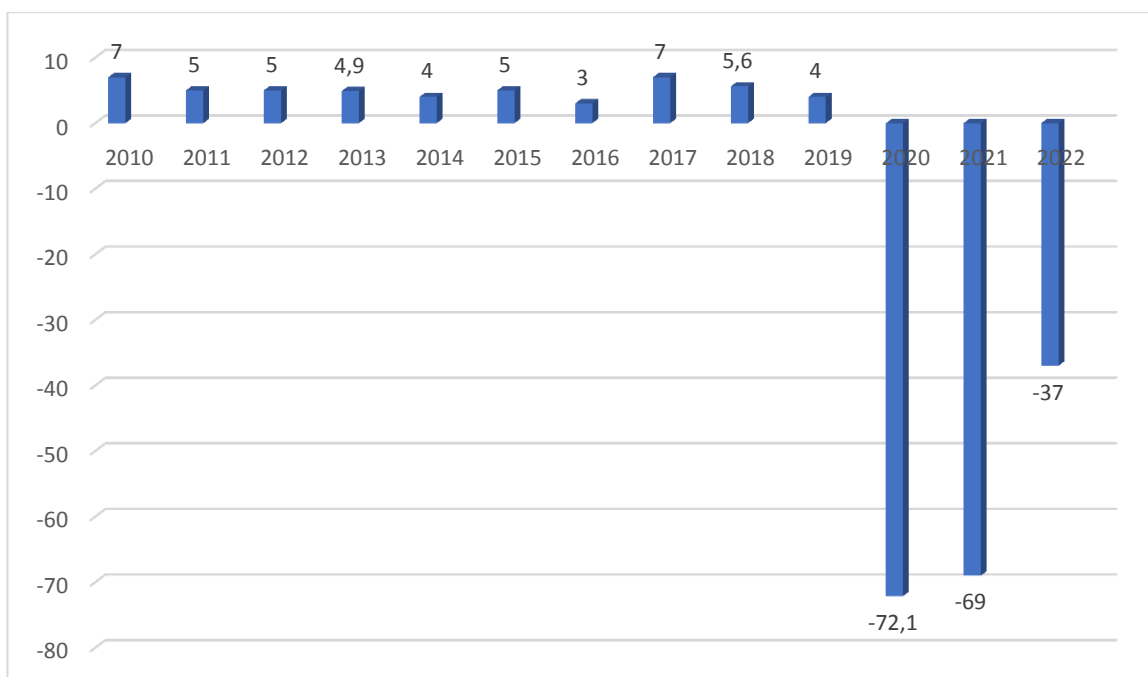

Рисунок 2.4. Відсоток зміни чисельності подорожуючих туристів у світі, % подорожуючих

Відновлення поїздок туристів до Америки та Африки склало 65 % допандемійного періоду, а подорожі до Азійського та Тихоокеанського регіонів знаходилися на рівні 23 % через вищий рівень захворюваності на

COVID-19 і більш суворі обмеження на поїздки, які розпочали відмінити лише в кінці 2022 р.

За даними ЮНВТО, фактично 700 млн. осіб міжнародних туристів подорожували у січні - вересні 2022 р., тобто у два рази більше (+ 133 %) чисельності подорожуючих, за аналогічний період 2021 року. Це складає 63 % показника 2019 р. і дає змогу туристичній галузі досягнути рівня 65 % допандемійного періоду 2023 р. Це пояснюється наявністю незадоволеного попиту на поїздки, збільшенням довіри і процесами зняття обмежень на туристичні подорожі у значній кількості країн [5].

Вказуючи на швидкість відновлення туристичної індустрії після пандемії, барометр туризму у світі ЮНВТО наголошує, що чисельність прибутків за місяць складала 64 % рівня 2019 р., станом на січень 2022 р. і становила 27% до кінця серпня. Так, за третій квартал 2022 р. було зафіксовано 340 млн. поїздок міжнародного туризму, або біля 50 % загальної їх чисельності за останні дев'ять місяців [45].

Європейський регіон, як і раніше, є лідером у відновленні міжнародних туристичних подорожей. За перші дев'ять місяців 2022 р., даний регіон отримав 477 млн. дол. США світових доходів (68 %), або 81 % рівня доходів до пандемії, що у два рази більше 2021 р. (+126 %), через збільшення попиту на подорожі із США та всередині регіонів. У європейських країнах зросли показники кількості міжнародних подорожей, особливо влітку, коли обсяги прибутків склали біля 90 % показників 2019 р.

В цьому ж періоді, у регіоні Близького Сходу, чисельність прибулих міжнародних туристів зросла більше, ніж у три рази (склала +225 %) за перші дев'ять місяців 2022 р., що становило 77 % рівня до пандемії.

Чисельність поїздок, порівнянно з 2021 р., зросла до Америки (+ 106 %) та Африки (+166 %), склавши 66 % і 63 % показників 2019 р.

За перші дев'ять місяців 2022 р., чисельність прибулих туристів до Азіатсько-Тихоокеанського регіону зросла більше, ніж у три рази (+230 %), що чому сприяло зняття обмежень на подорожі в багатьох напрямках, в т. ч. в

Японії [47]. Проте, подорожі до Тихоокеанського регіону та Азії залишилися на 83% меншими показника 2019 р.

Значно збільшилася чисельність подорожуючих туристів у Центральній Америці та Карибському басейні (82 %) і у Північній Європі (81 %). Найбільше поїздок спостерігалось до Албанії, Андорри, Гондураса, Домініканської Республіки, Ефіопії, Ісландії, Колумбії, Пуерто-Рико, Сальвадору.

У вересні 2022 р., обсяги прибутків від міжнародного туризму перевищили рівень до пандемії коронавірусу в регіоні Близького Сходу (проти 2019 р. +3 %) і Карибського басейну (+1 %); не досягнуто аналогічного рівня в Південній та Середземноморській Європі (- 10 %), Північній Європі (-9 %), Центральній Америці (-7 %).

Разом з тим, у деяких туристичних напрямках спостерігалось помітне збільшення прибутків від міжнародної туристичної галузі у перші дев'ять місяців 2022 р., насамперед, у таких країнах як: Латвія, Марокко, Мексика, Пакистан, Португалія, Сербія, Румунія, Туреччина, Франція.

Відновлення стану туристичної індустрії проявляється і у збільшенні витрат на виїзні туристичні подорожі, наприклад, у Франції, де витрати у вересні 2022 р. склали – 8 % у порівнянні з вереснем 2019 р.

Туристичними ринками, що повідомили про значні затрати на туризм за перші півроку - дев'ять місяців 2022 р. стали: Бельгія, Індія, Італія, Катар, Німеччина, Саудівська Аравія, США [47].

Непростий економічний стан, високий рівень інфляції, зростання вартості енергоносіїв, що ускладнюються через війну в Україні, можуть сповільнити темпи відродження туристичної індустрії найближчими роками.

Незважаючи на існуючі проблеми, доходи від експорту світової туристичної галузі у 2022 році склали 1,2-1,3 трлн. дол. США, або на 60-70 % зросли проти 2021 р., чи 70-80 % від доходів 1,8 трлн дол. США, отриманих міжнародним туристичним бізнесом у 2019 р. За інформацією ЮНВТО, відновлення повинно продовжуватися протягом 2023-2024 рр., тому, що

розвиток туристичної галузі сповільнюють геополітичні, економічні, медичні проблеми.

Зняття заборони на подорожі, після пандемії на COVID-19 у Китаї, є важливим у відновленні міжнародної туристичної галузі у світі та в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, що буде корисним в майбутньому для даного регіону, при умові стабільності роботи авіаліній, сприятливого візового режиму тощо [48].

На думку експертів, в перспективі буде високим попит на подорожі до США, що сприятиме функціонуванню туристичної індустрії в цьому регіоні, а до європейських країн буде приїжджати багато туристів із США.

Останніми роками відбулося помітне зростання прибутків, пов'язаних з міжнародним туристичним бізнесом. Це пояснюється зростанням витрат на подорожі через більшу тривалість поїздки, інфляцію, готовність подорожуючих витратити більше коштів на відпочинок [49].

Проте, стан світової економіки нині нестабільний, це може вплинути на те, що іноземні туристи будуть більше економити, стануть обережнішими, подорожуватимуть поблизу домівки. Невизначеність у розвитку світової туристичної індустрії зберігається, і викликана вона складною геополітичною ситуацією у світі, війною росії проти України, проблемами із здоров'ям у людей, спричиненими пандемією COVID-19 та іншими чинниками тощо.

Висновки до розділу 2.

Проведений нами аналіз динаміки функціонування міжнародної туристичної галузі в країні і у світі вказує на його складний і мінливий характер. Світові геополітичні конфлікти, пандемія COVID-19, війна в Україні негативно вплинули на туристичну галузь нашої держави і функціонування всього світового туристичного бізнесу, знизивши чисельність іноземних туристів та надходження інвестицій в туристичну індустрію.

Разом з тим, ці події змінили туристичні маршрути і бажання туристів під час вибору об'єктів для поїздок. Фактори безпеки подорожі, геополітичної стабільності світу вийшли на перше місце, при виборі маршрутів міжнародних подорожей. Тому, удосконалення інфраструктури туристичної галузі, проведення маркетингових заходів щодо залучення туристів у галузь набувають стратегічного значення як для України, так і для багатьох країн світу.

Міжнародний туристичний бізнес має велике значення для соціального та економічного розвитку нашої держави, навіть під час війни. Він створює умови для зростання обсягів наповнення державного бюджету валютними коштами, розвитку малого і середнього туристичного бізнесу, покращення зайнятості населення та підвищення рівня його життя. Туристична галузь також сприяє зміцненню культури та інтерналізації відносин між народами світу, підвищує імідж держави тощо.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

3.1. Перспективи розвитку міжнародного ринку туризму в світі

Розвиток світового туристичного бізнесу, в значній мірі, впливає на показники економічного зростання держави, і є важливим напрямом удосконалення її економічної системи.

За інформацією UNWTO, перспективним щодо розвитку міжнародної туристичної індустрії буде Азіатсько-Тихоокеанський регіон, де прогнозується у 2030 р. збільшення кількості нових прибуттів іноземними туристами до 535 млн. осіб, тобто на 331 млн. осіб вище, ніж у 2010 р. [5].

На Близькому Сході прогнозується підвищення чисельності подорожуючих туристів більше, майже у два рази, або з 61 млн. чоловік у 2010р. до 149 млн. чоловік у 2030 р. та у Африці з 50 млн. чоловік до 134 млн. чоловік.

У європейських країнах туристичні потоки, за прогнозами UNWTO, зростуть з 475 млн. чоловік до 744 млн. чоловік, а у Америці - із 150 млн. чоловік до 248 млн. чоловік, тобто зростання відбуватиметься повільніше.

В результаті, сегменти світового туристичного ринку Азії і Тихоокеанського регіону будуть збільшені у 2030 р. до 30 %, проти 22 % у 2010 р.; Близького Сходу – збільшення до 8 %, проти 6%; Африки - до 7 %, проти 5 % та відбудеться зменшення сегменту Європи на 10 %, з 51 % до 41 % і Америки з 16 % до 14 %, внаслідок уповільнення зростання Північної Європи, Західної Європи, Північної Америки.

За прогнозами UNWTO, на Близькому Сході, у Південній Америці, Північній Африці зростання туристичних подорожей відбуватиметься приблизно на 4,5 % за рік, а у Північній Америці – буде повільне зростання на 1,7 % за рік.

У 2030 р., в регіоні Північно-Східної Азії відбуватиметься найбільше зростання подорожей міжнародних туристів - 293 млн. осіб (щорічно на 9 млн. чоловік), що збільшить за кількістю прибуттів регіони Середземноморської та Південної Європи - 264 млн. осіб, Західної Європи -

222 млн. осіб, Південно-Східної Азії - 187 млн. осіб, Центральної і Східної Європи - 176 млн. осіб, Близького Сходу - 149 млн. осіб і Північної Америки -138 млн. осіб [5].

Майбутні міжнародні прибуття туристів змінять структуру часток регіонів у загальній структурі міжнародних туристських поїздок.

У 2030 р. частка відвідувань Центральної та Західної Африки зросте до 1,2 %, проти 0,7 %, а в Океанії - зменшиться до 1,0 %, проти 1,2 %. У 2030 р. прогнозована чисельність міжнародних туристів у світі складе 1,8 млрд. осіб. При цьому, буде простежуватися тенденція до зростання подорожей на 4,4 % за рік у країни, що розвиваються (30 млн. осіб за рік) та на 2,2 % за рік у розвинені країни (14 млн. осіб за рік) [50].

Прогнози щодо перспектив розвитку міжнародного туризму в Україні свідчать, що коли наша держава стане членом ЄС, в ній буде більш привабливий інвестиційний клімат. Це підвищить рівень життя та доходів в державі, дозволить краще задовольняти особисті потреби населення, серед яких важливе місце займають туристичні подорожі.

Окрім того, що COVID-19 негативно вплинув на туристичну галузь, технології в туризмі зацікавили венчурних капіталістів й інших інвесторів, показуючи зацікавленість у нових сучасних технологіях, підприємницькій діяльності, стартапах для перспективи розвитку туризму.

Велика частка туризму в перспективі належатиме інтернет-простору. Стартапи створюють тренди для розвитку туризму, нові покупні можливості для осіб, бажаючих подорожувати, з'єднують ланцюги між споживачами, підприємцями і послугами. Під час пандемії стало очевидним як мобільний інтернет змінив методи ведення бізнесу в усьому світі.

Прогнозується, що майбутній розвиток туристичного бізнесу визначатимуть новітні технології. Вони гратимуть у майбутньому важливу роль, створюючи зручні умови для поїздок. Нові технології в туризмі запроваджують інноваційне планування, бронювання, практичний досвід подорожей від віртуальної реальності до штучного інтелекту.

Екологічність стає важливою для подорожуючих туристів. Тому, туристичній індустрії необхідно буде пристосуватися, до запитів споживачів, запропонувавши подорожі з кращими екологічними можливостями.

Відновлення міжнародної туристичної галузі після пандемії очікується в найближчі роки. Фахівці вважають, що туризм послідовно буде відновлюватися, і подорожуючі обиратимуть внутрішні та регіональні маршрути.

Внаслідок пандемії та війни, багато людей стали працювати дистанційно через Інтернет. Очікується, що тенденція щодо праці на віддалених робочих місцях продовжиться. В результаті, працівники зможуть більше подорожувати для виконання роботи. Прогнозується збільшення попиту на комфортні місця для роботи з Інтернетом, такі як коворкінги.

В перспективі набудуть популярності емпіричні поїздки, або поїздки, які націлені на пізнання культурного та автентичного досвіду. Туристи мають бажання більш глибоко вивчити місцеві традиції, культуру народів світу, їх цікавлять малозвідані місця [51].

Очікується на продовження тенденції, спрямованої на благополуччя і здоров'я. Подорожуючі міжнародні туристи обирають види діяльності та напрями, що забезпечують фізичне та психічне благополуччя, особливо це актуально після пандемії. Це можуть бути: екстремальні види спорту, йога, оздоровчі спа процедури.

Міжнародна туристична індустрія потрохи оговтується після пандемії, найближчими роками очікується зростання кількості подорожей, оскільки відбувається послаблення обмежень на них. Передбачається, що подальший розвиток міжнародного туризму буде пов'язаний з такими факторами:

- зменшенням обмежень на подорожі;
- покращенням роботи авіакомпаній: збільшенням кількості рейсів і місткості літаків для задоволення все зростаючого попиту на міжнародні поїздки [52];

- покращенням ситуації на туристичних ринках, що тільки розвиваються: прогнозується, що на таких ринках як Африка та Азія, найближчим часом відбудуватиметься піднесення міжнародної туристичної галузі, яке пояснюється збільшенням чисельності середнього класу та рівня доходів населення. Такі ринки пропонують екзотичні та унікальні подорожі, яких немає в інших туристичних регіонах, що приваблює іноземних туристів.
- сталим розвитком туристичної індустрії (відповідального туризму, екології);
- удосконаленням технологічних подорожей з новими, інноваційними методами планування, бронювання, застосування штучного інтелекту тощо.

3.2. Перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні після війни

Туристична галузь здійснює вагомий внесок в національну економіку, важливими складовими при цьому є міжнародний і місцевий туризм, адже туристична галузь створює 2-5 % ВВП країни і дає роботу мільйонам людей [53].

Міжнародний туристичний бізнес є одним з джерел доходу нашої держави. Україна завжди цікавила багаточисельних відвідувачів, оскільки має багату історичну та культурну спадщину, яка складає великий інтерес для туристів. Вітчизняна туристична галузь приваблива для іноземних туристів також вигідним географічним розміщенням, добрими транспортними зв'язками з країнами Європи та світу.

Розвиток міжнародного туризму в Україні добре впливає на економічне зростання, забезпечує зайнятість в туристичній галузі (ресторанне, готельне обслуговування, надання транспортних послуг). Сприяє надходженню іноземної валюти до бюджету, отримання прибутку від податків, туристичних зборів та стимулює місцеве підприємництво в напрямках торгівлі, проведення екскурсій, харчування. Окрім безпосередньої економічної вигоди, міжнародний туристичний бізнес дає опосередковану

вигоду: іноземні туристи купують товари і послуги місцевих виробників, тобто сприяють створенню робочих місць в цьому регіоні та покращенню зайнятості населення.

Важливим джерелом доходів і популярним видом відпочинку в Україні є місцевий туризм, тобто внутрішні подорожі в країні з метою помилуватися гарними краєвидами, культурними та історичними пам'ятками. Цей різновид туризму дозволяє наповнювати місцевий бюджет, запроваджувати робочі місця.

Ми розуміємо, що національна економіка нашої держави буде розвиватись по-іншому, після закінчення війни. Відбудуться зміни і в туристичній галузі. Для того, щоб вона повноцінно запрацювала, необхідно буде майже 4 роки займатися розмінуванням усіх регіонів України, де проходили бойові дії, оскільки на сьогодні заміновано біля 35 % території держави.

Проте, для повної відбудови і відновлення нашої країни потрібна участь зарубіжних інвесторів. За оцінками експертів, для відновлення пошкодженої вітчизняної інфраструктури необхідно більше 500 млрд. дол. США. Наша держава очікує на такого роду допомогу від країн-членів ЄС у вигляді: бюджетних грантів, двосторонніх позик, довгострокових пільгових кредитів тощо.

Непоганим способом стимулювання надходження приватних інвестицій до України, стало б «страхування війни» для відповідного інвестування, підкріпленого гарантійними зобов'язаннями зарубіжних донорів.

Направлення для відбудови України заморожених активів росії (300 млрд. дол. США), стало б суттєвим внеском у післявоєнне відновлення нашої держави у довгостроковій перспективі.

Нині, в Україні є кілька привабливих туристичних напрямків для поїздок. Серед них: регіон Карпат – розміщена значна кількість вітчизняного туристичного бізнесу, в значній мірі, приваблює іноземних і внутрішніх

туристів; м. Одеса - місто - курорт для культурного і пляжного відпочинку; м. Київ – столиця України з історичними та архітектурними пам'ятками; м. Львів - з давніми європейськими архітектурними традиціями.

Одним із заходів відновлення України, в т. ч. туристичної галузі, є застосування цифровізації в дослідженнях, менеджменті, маркетингу, сприяння впровадженню україномовного контенту і цифрових платформ. Це дасть змогу донести інформацію до більш численної аудиторії, збільшить економічну ефективність вітчизняного туризму. Війна в Україні дала змогу побачити переваги цифровізації у підвищенні кількості подорожей.

На часі, забезпечення сучасної туристичної галузі інноваційними технологіями. Так, застосування хмарних обчислень, сприяє створенню комфортного середовища для розвитку і функціонування туристичного бізнесу, управляти яким можна дистанційно через надійний Інтернет [54].

Практика показує, що сьогодні в туристичній галузі існує чимало проблем, тому для їх вирішення державні органи влади та міжнародні організації мають застосовувати заходи для відродження туристичної індустрії. Вони включатимуть: проведення заходів щодо безпеки подорожей, допомогу іноземним туристам, проведення профілактики стосовно зменшення ризику зараження вірусами.

Для розвитку туристичної галузі на більш якісному рівні, необхідно вивчати тренди в психології особистості, які постійно змінюються. Новий тип поведінки людини може підказати їй здійснення неординарного вибору подорожі.

Щоб підняти розвиток вітчизняного туризму на більш високий рівень, необхідно створити достатню кількість місць для відпочинку туристів, відбудувати пошкоджені війною міста і села, туристичну інфраструктуру тощо, адже, після закінчення війни, впевнені, на Україну чекає значний приплив подорожуючих з усіх куточків світу.

Державні органи України проводять цілеспрямовану туристичну політику та регулюють розвиток вітчизняної туристичної індустрії для забезпечення сприятливих умов її ефективного функціонування.

Виділимо пріоритетні шляхи державної політики при здійсненні туристичної діяльності:

- удосконалення законодавчої бази у туристичній сфері та створення умов для функціонування туризму як високо доходної галузі економіки держави;

- створення позитивного клімату для надходження вітчизняних і іноземних інвестицій для удосконалення індустрії туризму та підвищення зайнятості населення;

- розвиток сільського, зеленого (екологічного) туризму, внутрішнього і в'їзного туризму;

- укріплення взаємозв'язків між країнами та позицій України на зовнішніх ринках;

- створення привабливих умов для функціонування вітчизняної туристичної галузі, за допомогою пільгового податкового оподаткування, митних, валютних, прикордонних важелів регулювання;

- забезпечення умов для туристичного відпочинку та відвідувань екскурсій для людей різних соціальних груп: дітей, молоді, пенсіонерів, інвалідів, малозабезпечених осіб, шляхом надання їм пільг на подорожі.

Уряд України у 2017р. ствердив Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [55] для швидкого розвитку туристичної сфери і курортних комплексів, створення її як ефективної, інтегрованої до світового туристичного ринку галузь. Реалізація Стратегії буде відбуватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів і інших шляхів надходження фінансів в межах законодавства України [53].

Війна в Україні зробила свої корективи у Стратегію, але в ній передбачено більшість проблем туристичного бізнесу, які потрібно розв'язати. Окрім того, в туристичній сфері існують проблеми, які потрібно

подолати. Це тіньовий бізнес, недостатні стимули для здійснення в туристичного бізнесу, корупція, що гальмуватимуть розвиток міжнародної туристичної діяльності в Україні.

Актуальними є відновлення і удосконалення вітчизняної туристичної інфраструктури та транспортної мережі, оскільки деякі маршрути подорожей є важкодоступними тощо.

Уряд України та профільні органи влади продовжують працювати над розробкою заходів щодо вирішення існуючих проблем та створення позитивного іміджу туристичної популярності України. Ми переконані, що це допоможе у залученні подорожуючих іноземних туристів та сприятиме розробці і запровадженню нових продуктів і послуг в туризмі.

Висновки до розділу 3.

Нині туристична індустрія є однією з найбільш перспективних і головних в міжнародних економічних відносинах. Інвестиції в туристичну галузь спричиняють розвиток багатьох інших галузей національної економіки і приносять пристойний прибуток до державного бюджету країни і, як наслідок, підвищується рівень життя населення, відбувається економічне зростання, піднесення економіки та покращується соціально-економічний клімат в країні. Держава стає цікавою туристичною дестинацією, підвищуються кількість відвідувань її іноземними туристами, зміцнюються її позиції на міжнародному туристичному ринку.

Володіючи багатою історичною та культурною спадщиною, лагідним кліматом, зручним розміщенням в Європі, Україна має прекрасні можливості для ефективного розвитку і функціонування міжнародного туристичного бізнесу. Разом з тим, є багато бар'єрів, які створюють перешкоди на шляху до цієї мети. Серед них, назвемо основні: недостатньо розвинена туристична інфраструктура, наявні туристичні ресурси потребують удосконалення і відновлення, низька кваліфікація персоналу, що працює в галузі туризму, та

якості надання послуг від міжнародних стандартів, не ефективне державне регулювання галузі тощо.

Для підвищення рівня діяльності у вітчизняній туристичній індустрії та покращення якості надання послуг для подорожуючих, згідно з міжнародними стандартами, навіть попри на складну ситуацію в країні, пов'язану з війною, необхідно послідовно виконувати Стратегію розвитку туризму та курортів України на період до 2026 року.

Необхідно виділити конкретні першочергові завдання та провести поетапне планування змін у туристичному бізнесі України. Серед таких завдань можна виділити наступні: удосконалення інфраструктури вітчизняного туризму, створення привабливого клімату для надходження іноземних інвестицій в країну, участь у міжнародному туристичному бізнесі, розробка і запровадження нових туристичних продуктів і послуг для подорожуючих тощо.

ВИСНОВКИ

Проведені нами дослідження феномену міжнародного туризму свідчать, що він є галуззю міжнародного бізнесу і економічної діяльності та займає важливе місце у соціальному і економічному розвитку суспільства.

Під міжнародним туризмом розуміють рекреаційний вид діяльності, сутність якого розкривається в активних поїздках, проведенні дозвілля, оздоровленні. Нерідко він включає пізнавальну діяльність, знайомство туристів з історією та культурою країни, куди здійснюється поїздка. Досвід показує, що ефективний розвиток міжнародного туристичного бізнесу можливий лише при взаємодії та співробітництві держав між собою, існуванні налагоджених дипломатичних відносин з іноземними країнами.

Міжнародний туризм класифікують за різними ознаками: за тривалістю подорожі, засобом пересування, метою поїздки, кліматичними умовами тощо. Основою для розробки нового туристичного продукту є класифікація за метою поїздки, що є визначальною та включає такі різновиди: культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, релігійний, спортивний, зелений, сільський, пригодницький туризм тощо.

Розвиток міжнародного туризму залежить від багатьох чинників, найважливішими з них є: природо-рекреаційні, екологічні, економічні, технологічні політичні, демографічні тощо. Вони по-різному впливають на функціонування туризму. Серед негативних чинників, що перешкоджають нормальному існуванню туристичної індустрії, виділяють: пандемії, епідемії, військові конфлікти, екологічні проблеми, стихійні лиха.

Нині міжнародний туризм є важливою складовою економічного розвитку економіки великої кількості держав. Його діяльність стимулює функціонування інших галузей національної економіки, адже туризм напряму зв'язаний з торгівлею, промисловістю, сільським господарством, транспортом. Туристична галузь направляє до бюджету країни значні обсяги іноземної валюти, підвищуючи її економічне зростання, сприяє зменшенню

безробіття та підвищенню зайнятості населення. Лідирують у сфері міжнародного туризму Франція, Єгипет, Мексика, США, Туреччина, Таїланд. Найбільше туристів відвідує Україну з Канади, Польщі, США, Великої Британії, Туреччини, Італії, Ізраїлю, Німеччини.

До 2019 р. більше 10 % ВВП світу кожного року складали надходження від міжнародного туризму, і кожна четверта людина світу була зайнята в туристичній індустрії. Деякі держави надають велике значення розвитку туризму, вкладають в туристичну галузь значні інвестиції. Пандемія COVID-19 завдала сильного удару економікам цих та інших країн, знизилася рівень доходів від туристичної діяльності, негативно вплинула на систему послуг у всьому світі, адже міжнародний туризм має суттєвий вплив на розвиток всієї міжнародної економіки. За даними ООН, у 2020-2022 рр. збитки коштів у міжнародному туристичному бізнесі становили понад два трильйони доларів США.

Ще одним ударом, що припав на сферу міжнародного туризму у 2022 р. стала війна в Україні, що принесла збитки для багатьох світових держав у різних економічних галузях, враховуючи і міжнародну туристичну діяльність.

В Україні є потужна ресурсна база для ефективного розвитку туристичних подорожей. Проте, військові дії, нестабільність економіки, слаборозвинена туристична інфраструктура та інші причини стоять на заваді нормальної діяльності вітчизняної туристичної галузі. Для активізації міжнародних туристичних подорожей до нашої країни, необхідно вирішити ці проблеми, оскільки наша держава, в найближчій перспективі, може стати надзвичайно привабливою туристичною дестинацією як на європейському континенті, так і у світі.

Тому, уряд нашої держави має створити всі умови для виконання Стратегії розвитку туризму та курортів України на період до 2026 року. Головними завданнями повинні стати: створення безпечних умов під час подорожі для туристів, налагодження політичної стабільності в країні, удосконалення вітчизняної туристичної, транспортної, інформаційної

інфраструктури, створення позитивного іміджу країни для залучення іноземних інвестицій, впровадження ефективної маркетингової і рекламної діяльності як дестинації туризму за кордоном, застосування нових туристичних технологій надання послуг, покращення мобільності, культурна взаємодія, підвищення рівня освіти і кваліфікації працівників туристичної галузі та проведення роботи з популяризації внутрішнього туризму серед українського населення.

Успішне функціонування міжнародного туризму в нашій країні та у світі потребує проведення комплексу заходів з врахуванням чинників сталого зростання та конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Туризм, як багатогранне суспільне явище: сутність, державне регулювання, види послуг. URL: <https://cutt.ly/4kkZPNG> (дата звернення 24.04.2025)
2. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР // Відомості Верховної Ради України – 1995. – № 31. – Ст. 24.
3. Організація Об'єднаних Націй: URL: <https://www.un.org/ru/> (дата звернення 24.04.2025)
4. Моделі державного регулювання розвитку туристичної діяльності: світовий досвід/ URL: <http://infotour.in.ua/davydova4.htm> (дата звернення 25.04.2025)
5. Всесвітня туристична організація (UNWTO): URL: <https://www.unwto.org/> (дата звернення 24.04.2025)
6. Discover the World's Best Startup Ecosystems. StartupBlink. URL: <https://www.startupblink.com>. (дата звернення 25.04.2025)
7. Кириченко О. В. Характерні особливості розвитку міжнародного туризму: URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-56> (дата звернення 26.04.2025)
8. Tourism highlights 2018 Edition. World Tourism Organization UNWTO. URL: http://mkt.unwto.org/en/content/tourism_highlights.
9. Tourism highlights 2019 Edition. World Tourism Organization UNWTO. URL: http://mkt.unwto.org/en/content/tourism_highlights.
10. Tourism highlights 2020 Edition. World Tourism Organization UNWTO. URL: http://mkt.unwto.org/en/content/tourism_highlights.
11. Зайцева В.М. Проблеми, перспективи та тенденції розвитку туризму у світі / В. М. Зайцева // Туристичний та готельно-ресторанний бізнес: світовий досвід та перспективи розвитку для України: Мат-ли Всеукраїнської наук. практ. конф. (м. Одеса, 10 квітня 2019 р.). – Одеса: ОНЕУ, 2019. – С.59-62.

12. Жовновата О.Ю. Світоглядно-філософське значення туризму як соціокультурного явища / О. Ю. Жовновата, М. М. Логвин, Ю. С. Галицький // Сталій розвиток туризму на засадах партнерства: освіта, наука, практика: Мат ли І Міжн. наук.-практ. конф. (Львів, 31 жовтня – 1 листопада 2018 р.). – Львів: ЛТЕУ, 2018. – С. 61-63.

13. Головня О. М., Ставська Ю. В. Міжнародний туризм: навч. посіб. Вінниця, 2020. 316 с.

14. Лиман С. І. Історія туризму: навчальний посібник / С.І. Лиман, А.Ю. Парфіненко, І.С. Посохов. – Суми. Університетська книга. 2018. – 372 с.

15. Логвин М.М. Туризм як засіб екологічного виховання / М.М. Логвин, Д.М. Логвин // Якість та безпека товарів народного споживання : матеріали І Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 7 грудня 2016 року). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – С. 131-133.

16. Туризм URL: https://tourlib.net/books_tourism/kvartalnov_tourism.htm. (дата звернення 26.04.2025)

17. Мельник А. О., Тукін Н. В. Проблеми розвитку туризму в Україні. Сучасні детермінанти розвитку бізнес-процесів в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 2019. С. 115-118. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/12889/1/SDRBP2019_P115-118.pdf. (дата звернення 28.04.2025)

18. Туризм, як складник національної економіки URL: <https://cutt.ly/EkdFTJc> (дата звернення 28.04.2025)

19. Фактори, що впливають на розвиток туризму. URL: <https://helpiks.org/6-31200.html> (дата звернення 28.04.2025)

20. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення: 14.05.2025)

21. Парадорес URL: <http://eprints.kname.edu.ua> (дата звернення 28.04.2025)

22. Семенов В. Ф. Туристичне країнознавство: навч. посібник / За ред. В. Ф. Семенова ; Одеський національний економічний університет; Міністерство освіти і науки України. – 2-ге вид., випр. і доп. – Херсон : Грінь Д.С., 2013. – 392 с.

23. Погляд. Інформаційна агенція. Названі найпопулярніші країни для туризму в світі: лідирує Франція. URL:<https://cutt.ly/nkdDp6S> (дата звернення 28.04.2025)

24. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії URL:https://tourlib.net/statti_ukr/cjohla.htm (дата звернення 04.05.2025)

25. Погляд. Інформаційна агенція. Названі найбезпечніші країни для туристів у 2020 році: Україна потрапила в ТОП-100 URL:<https://cutt.ly/UkdDWmE45>. (дата звернення 24.05.2025)

26. Музиченко-Козловська О. В. Розвиток туристичної інфраструктури – визначальний чинник туристичної привабливості території / О. В. Музиченко Козловська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. – № 1. – С. 229–237.

27. Пандемія COVID-19 та її наслідки у сфері туризму в Україні. URL:<https://cutt.ly/7kdDKLW> (дата звернення 24.05.2025)

28. Кулешова Г. О. Туристсько-рекреаційні ресурси світу: методичні вказівки для самостійної роботи студентів, що навчаються за спеціальністю «Економічна та соціальна географія». – Харків. 2012. – 60 с.

29. Воронкова Т. Є., Притуленко А. В. Міжнародний туризм і його вплив на соціально-економічний розвиток України. Ефективна економіка. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/85.pdf. (дата звернення 24.05.2025)

30. Радченко О., Горбаченко С. Стратегія розвитку туристичної галузі України в умовах невизначенності. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 24. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/204/196>. (дата звернення 24.05.2025)

31. Кіш Г. В., Зозулинець Х. Міжнародний туризм та його вплив на соціально-економічний розвиток України. Сучасні чинники розвитку міжнародних відносин та зовнішньої політики держави: економічні та інституціональні аспекти: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 27 жовтня 2018 р. Запоріжжя, 2018. С. 49-52.

32. Смутчак З. В. Вплив розвитку туризму на соціально-економічний стан в Україні. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law. 2020. (№27). С. 92-97.

33. Воронкова Т. Є., Притуленко А. В. Міжнародний туризм і його вплив на соціально-економічний розвиток України. Ефективна економіка. 2020. №11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/85.pdf. (дата звернення 25.05.2025)

34. Незвещук-Когут Т. С., Язіна В. А. Готельно-ресторанне господарство як основна складова частина сфери туризму та її вплив на соціально-економічний розвиток України. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Херсон, 2020. Вип. 4. С. 51-57.

35. Барометр УНВТО – URL: <https://www.unwto.org/taxonomy/term/347> (Дата звернення 18.05.2025)

36. Державне агентство розвитку туризму. Туристична статистика України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/4-2-mln-inozemciv-ta-14-7-mln-ukrayinciv-dani-pro-peretin-derzhavnogo-kordonu-za-2021-rik>. (дата звернення 25.05.2025)

37. Globetrender Intelligence. How the war in Ukraine will affect European tourism (28.04.2022). <https://globetrender.com/european-tourism/>. Globetrender official website. URL: 2022/04/28/how-the-war-in-ukraine-will-affect-

38. Зарубіна, А., Сіра, Е., Демчук, Л. Особливості туризму в умовах воєнного стану: Економіка та суспільство, 2022. № 41. 8 с.

39. Eurocontrol. How airspace closures triggered by the Russian war against Ukraine impacting European aviation. URL:

<https://www.eurocontrol.int/event/how-airspace-closures-triggered-russian-war-against-ukraine-areimpacting-european-aviation>.

40. ForwardKeys. Russian invasion triggers a spike in flight cancellations. ForwardKeys official website. URL: <https://forwardkeys.com/russian-invasiontriggers-a-spike-in-flight-cancellations/>.

41. The Global Startup Ecosystem URL: Index Report 2023 URL: https://lp.startupblink.com/report/?utm_source=dashboards&utm_medium=herobutton&utm_campaign=Index#lp-pom-box-30.

42. World Development. Indicators. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.

43. Geibel R., Manickam M. The startup ecosystems in Germany and in the USA. Explorative analysis and comparison of the startup environments. In: 5th Annual International Conference on Innovation and Entrepreneurship. 2015. Vol. 5. DOI: 10.5176/2251-2039_IE15.9.

44. Фінанси України: науково-теоретичний та інформаційно-практичний журнал Державної навчально-наукової установи “Академія фінансового управління. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4562. (дата звернення 25.05.2025)

45. Реактор: платформа відкритих інновацій. Купуй українське: яка підтримка потрібна стартапам. URL: <https://mind.ua/openmind/20216196-kuujukrayinske-yaka-pidtrimka-potribna-startapam>. (дата звернення 24.05.2025)

46. Пашук Л. В. Етапи еволюції розвитку малого і середнього підприємництва в Україні. Вісник НУВГП. Економічні науки. 2020. № 3(91). С. 137-147.

47. Поліщук Є. А., Іващенко А. І. Методика розрахунку ключових показників ефективності (крі) використання різних фінансово-кредитних інструментів підприємствами мсб. Ефективна економіка. 2019. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6879>. (дата звернення 26.05.2025)

48. Курченко О.О. Становлення та розвиток стартапів в Україні: проблеми та шляхи вирішення. Український соціум. 2016. № 2. С. 80-87.

49. Viewdle: як українські студенти "продалися" Google Спец проєкт.
URL: <https://biz.nv.ua/ukr/success/-1461.html>. (дата звернення 26.05.2025)

50. Travel and tourism economic impact, WTTC URL:
<https://wtcc.org/Portals/0/Documents/Reports/2022/EIR2022-Global%20Trends.pdf>

51. «The Rise Of Experiential Travel And The Quest For Authenticity» By Raavya Bhattacharyya- URL- <https://travel.earth/the-rise-of-experiential-travel/> (

52. «What the airline and airport CEOs say about airfares in 2023»- By Jenny Wiggins and Lucas Baird URL <https://www.afr.com/life-and-luxury/travel/what-the-airline-and-airport-ceos-say-about-airfares-in-2023-20221227-p5c8xx> (Дата звернення: 30.05.2025)

53. Мінекономрозвитку. В 2018 році Україну стали більше відвідувати туристи Західної Європи, США, Китаю. URL <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=18231e82-e452-4f08-96b7-a4107556f4f4&title=Minekonomrozvitku-V2018-RotsiUkrainuStaliBilsheVidviduvatiTuristiZ-akhidnoivropi-Ssha-Kitaiu> (Дата звернення: 30.05.2025)

54. Driving the Tourism Recovery in Ukraine, Amazonaws- URL: <https://s3.amazonaws.com/tourism-economics/craft/>

55. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p#Text>. (дата звернення 26.05.2025).